

СОС ДЕЧИЈА
СЕЛА
СРБИЈА

SMERNICE ZA ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE DECE

Okvir Ujedinjenih nacija

IMPRESUM

IZDAVAČ:

SOS Kinderdorf International
Razvoj programa
Hermann-Gmeiner-Strasse 51
6020 Innsbruck, Austrija
Tel.: +43/1/310 23 98
Faks: +43/1/3 10 23 98 20
www.sos-childrensvillages.org
ZA SADRŽAJ ODGOVORAN:
Christian Posch
GRAFIČKI DIZAJN, SLOG:
SOS Kinderdorf International

Dozvolu Generalne skupštine za reprodukciju (A/HRC/11/L.13) bez naknade daju Ujedinjene nacije. Dozvola se odnosi na neekskluzivna prava štampanja teksta na engleskom jeziku uz odgovarajuće navođenje izvora. Korišćenje u komercijalne svrhe nije dopušteno. Datum izdavanja: novembar 2009

SRPSKO IZDANJE IZDAVAČ:

Smernice za alternativno zbrinjavanje dece,
Okvir Ujedinjenih nacija
Guidelines for the Alternative Care of Children,
A United Nations framework
SOS Dečija sela Srbija
Bulevar kralja Aleksandra 251, Beograd
PREVOD: Maja Simić
LEKTURA: Ljubica Kuridža
ŠTAMPARIJA: Print Promet, Kraljevo
TIRAŽ: 400
Štampano u Srbiji, decembar 2018.
ISBN 978-86-81310-03-8

CIP - Katalogizacija u publikaciji - Narodna biblioteka Srbije, Beograd

364-22-058.862(035)
341.231.14-053.2(035)

SMERNICE za alternativno zbrinjavanje dece : okvir Ujedinjenih nacija / [prevod Maja Simić]. - Beograd : SOS Dečija sela Srbija, 2018 (Kraljevo : Print promet). - 31 str. : ilustr. ; 30 cm

Prevod dela: Guidelines for the Alternative Care of Children. - Kor. nasl. - Tekst štampan dvostubačno. - Str. 4: Predgovor / Yanghee Lee. - Str. 5: Uvod / Richard Pichler, Jean Ayoub. - Tiraž 400. - Korisni linkovi: str. 31.

ISBN 978-86-81310-03-8

a) Деца без родитељског старања - Социјална заштита - Приручници
b) Права детета - Приручници
COBISS.SR-ID 272158732

SOS DEČIJA SELA

SOS Dečija sela (SOS Children's Villages) je nevladina i nereligijska organizacija fokusirana na decu koja pruža direktne usluge u oblasti zbrinjavanja, odgajanja, obrazovanja i zdravlja za decu izloženu opasnosti od gubitka roditeljskog staranja ili koja su ostala bez roditeljskog staranja. Ova organizacija isto tako gradi kapacitete staratelja dece, njihovih porodica i zajednica kako bi mogli pružiti adekvatne usluge zbrinjavanja.

Organizacija SOS Dečija sela odražava zaštitu prava dece bez roditeljskog staranja i dece izložene opasnosti od gubitka roditeljskog staranja. Osnovana je 1949. godina, a njene aktivnosti, koje pokrivaju 135 zemalja, rukovode se duhom UN-ove Konvencije o pravima deteta.

www.sos-childrensvillages.org

<http://sos-decijasela.rs/>

MEĐUNARODNI SOCIJALNI SERVIS (ISS)

Međunarodni socijalni servis (International Social Service - ISS) pomaže pojedincima, deci i porodicama suočenim sa socijalnim problemima koji obuhvataju dve ili više zemalja a proizilaze iz međunarodne migracije ili raseljavanja. Kao međunarodna neprofitna organizacija osnovana 1924. godine, ISS je aktivan u oko 140 zemalja i pruža usluge za više od 50.000 osoba širom sveta.

ISS se naročito usavršio u oblasti usvajanja i u širem kontekstu, prevencije napuštanja, smeštanja, podrške porodicama porekla, poštovanja dece smeštene u hraniteljsku porodicu i u ustanove za zbrinjavanje. www.iss-ssi.org

SADRŽAJ

4 PREDGOVOR

5 UVOD

SMERNICE ZA ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE DECE

6 I. SVRHA

6 II. OPŠTI PRINCIPI I PERSPEKTIVE

Dete i porodica

Alternativno zbrinjavanje

Mere za podsticanje primene

10 III. PREDMET SMERNICA

11 IV. PREVENCIJA POTREBE ZA ALTERNATIVNIM ZBRINJAVANJEM

Promovisanje roditeljskog staranja

- Prevenција razdvajanja porodice

Promovisanje reintegracije porodice

15 V. OKVIR USLUGA ZBRINJAVANJA

16 VI. ODREĐIVANJE NAJADEKVATNIJEG OBLIKA ZBRINJAVANJA

18 VII. PRUŽANJE ALTERNATIVNOG ZBRINJAVANJA

Politike

- Neformalno zbrinjavanje

- Opšti uslovi koji se primenjuju na sve oblike aranžmana formalnog alternativnog zbrinjavanja

Zakonska odgovornost za dete

- Agencije i ustanove odgovorne za formalno zbrinjavanje

- Hraniteljstvo

Institucionalno zbrinjavanje

Inspekcija i monitoring

Podrška za period nakon zbrinjavanja

26 VIII. PRUŽANJE ZBRINJAVANJA ZA DECU IZVAN ZEMLJE UOBIČAJENOG BORAVKA

Zbrinjavanje deteta u inostranstvu

Pružanje zbrinjavanja za dete koje je već u inostranstvu

28 IX. ZBRINJAVANJE U KRIZNIM SITUACIJAMA

Primena Smernica

Sprečavanje razdvajanja

Aranžmani zbrinjavanja

Pronalazak i reintegracija porodice

31 KORISNI LINKOVI

PREDGOVOR

Milioni dece širom sveta žive bez roditeljskog staranja ili su izloženi opasnosti od gubitka roditeljskog staranja i suočavaju se sa velikim izazovima u svakodnevnom životu koji često imaju dugoročne implikacije koje posežu duboko u zrelo doba.

Kroz svoj posao praćenja primene Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta (UNCRC), UN-ov Komitet za prava deteta uvideo je da mnogi od ovih izazova sa kojima se deca i porodice suočavaju nisu adekvatno shvaćeni, pa stoga nisu ni uzeti u obzir u politikama i praksi.

Ovo prepoznavanje praznina između prava dece i realnosti implementacije na terenu dalo je inspiraciju Komitetu da održi Dan opšte diskusije 2005. godine na temu Deca bez roditeljskog staranja. Kao rezultat diskusije, Komitet je doneo ključnu preporuku kojom je pozvao međunarodnu zajednicu koju čine Države potpisnice Konvencije, agencije Ujedinjenih nacija, NVO organizacije, stručnjaci, univerzitetski profesori i stručne organizacije da se okupe radi razvoja skupa međunarodnih standarda kojima bi se u rešenju pružile stručne smernice državama i drugim odgovornima za implementaciju Konvencije UN o pravima deteta.

Komitet stoga s radošću pozdravlja važno i potrebno priznanje koje je Smernicama za alternativno zbrinjavanje dece dala Generalna skupština Ujedinjenih nacija na 20. godišnjicu UNCRC dana 20.11.2009. godine. Smernice su direktni rezultat poziva koji je Komitet uputio 2005. godine i pet godina rada koji je uključivao opsežne konsultacije i pregovore.

Želela bih se zahvaliti Vladi Brazila za predvođenje aktivnosti na okupljanju Grupe prijatelja i na neumornom radu na priznavanju i prihvatanju Smernica za alternativno zbrinjavanje dece. Taj rad, naravno, ne bi bio moguć bez posvećenosti i podrške NVO organizacija i drugih relevantnih partnera, naročito ženevske Radne grupe NVO organizacija za decu bez roditeljskog staranja.

Veliko mi je zadovoljstvo što mogu izraziti iskrenu nadu UN-ovog Komiteta za prava deteta da će Smernice za alternativno zbrinjavanje dece pružiti neprocenljive smernice za implementaciju UNCRC, te što mogu pozdraviti ovu publikaciju kao prvi korak u prevođenju ovih Smernica iz reči u dela.

Prof. Yanghee Lee

Predsednica, UN-ov Komitet za prava deteta

Seul, Koreja
20.11.2009. godine

UVOD

Obeležavajući 20. godišnjicu Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, dana 20.11.2009. godine Generalna Skupština Ujedinjenih nacija formalno je pozdravila izdavanje Smernica za alternativno zbrinjavanje dece. Mi, SOS Children's Villages International i Međunarodni socijalni servis, s radošću i velikim entuzijazmom pozdravljamo ovaj novi međunarodni okvir. On ima potencijal za promociju prava deteta i poboljšanje života miliona dece, njihovih porodica i zajednica u čitavom svetu. U cilju promocije distribucije i podržavanja implementacije, ova publikacija predstavlja zvanični tekst Smernica za alternativno zbrinjavanje dece (Generalna skupština A/HRC/11/L.13) i daje pitanja za razmišljanje o nekim ključnim oblastima opisanim u Smernicama.

OPŠTE INFORMACIJE

Smernice za alternativno zbrinjavanje dece nastale su iz prepoznavanja, koje je izneo Komitet Ujedinjenih nacija za prava deteta tokom svog Dana opšte diskusije 2005. godine, značajnih praznina u implementaciji UN-ove Konvencije o pravima deteta za milione dece širom sveta koja su bez roditeljskog staranja ili su izložena opasnosti gubitka roditeljskog staranja. Kako bi se popunile te praznine, izvršen je poziv prema međunarodnoj zajednici da se okupi i razvije međunarodne smernice za alternativno zbrinjavanje dece. Smernica za alternativno zbrinjavanje dece rezultat su pet godina diskusije i pregovora između UN-ovog Komiteta za prava deteta, vlada koje je predvodila Vlada Brazila, UNICEF-a, stručnjaka i univerzitetskih profesora, predstavnika nevladinih organizacija i konačno ali ne i najmanje važno, mladih ljudi sa iskustvom zbrinjavanja.

KLJUČNI PRINCIPI

Smernicama za alternativno zbrinjavanje dece opisuje se potreba za relevantnom politikom i praksom u pogledu dva osnovna principa: *nužnosti* i *prikladnosti*. U osnovi *nužnosti* nalazimo želju da se deca podrže kako bi ostala sa svojom porodicom i kako bi u njoj bila zbrinuta. Izdvajanje bilo kojeg deteta iz njegove odnosno njene porodice trebalo bi biti krajnja mera, a pre donošenja takve odluke, potrebno je provesti rigoroznu participatornu procenu. Što se tiče *prikladnosti*, Smernicama za alternativno zbrinjavanje dece definisan je niz odgovarajućih mogućnosti alternativnog zbrinjavanja. Svako dete kojem je potrebno alternativno zbrinjavanje ima posebne potrebe koje se odnose na, na primer, kratkoročno ili dugoročno zbrinjavanje ili nerazdvajanje braće i sestara. Izabrana mogućnost zbrinjavanja mora biti prilagođena individualnim potrebama. Prikladnost smeštaja treba redovno proveravati radi ocene postojanja dalje potrebe za pružanje alternativnog zbrinjavanja, kao i izvodivosti potencijalnog ponovnog spajanja sa porodicom.

KAKO KORISTITI OVU PUBLIKACIJU

Svaki deo ovih Smernica za alternativno zbrinjavanje dece sadrži pitanja vezana za nacionalnu politiku. Pitanja koja su postavljena nisu konačna niti predstavljaju deo zvaničnog teksta, nego imaju za cilj podstaći mišljanje o implementaciji ključnih principa Smernica za alternativno zbrinjavanje dece na nivou države. Smernice za alternativno zbrinjavanje dece će imati konkretan pozitivan učinak na živote dece, njihovih porodica i zajednice samo ako ono što je napisano bude i sprovedeno. Mi ovime prihvatamo obavezu da reči prevedemo u dela.

*Richard Pichler, Generalni sekretar,
SOS Children's Villages International*

*Jean Ayoub, Generalni sekretar,
Međunarodni socijalni servis*

SMERNICE ZA ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE DECE

I. SVRHA

1 Namera ovih Smernica jeste da osnaže implementaciju Konvencije o pravima deteta, kao i relevantnih odredbi drugih međunarodnih instrumenata u vezi sa zaštitom i dobrobit dece kojima je uskraćeno roditeljsko staranje ili su izloženi opasnosti da izgube roditeljsko staranje.

2 U kontekstu ovih međunarodnih instrumenata i uzimajući u obzir sve veći broj saznanja i iskustva u ovoj sferi, Smernicama su utvrđene poželjne orijentacije za politike i praksu. Smernice su osmišljene tako da se mogu distribuirati u svim sektorima kojih se direktno ili indirektno tiču pitanja vezana za alternativno zbrinjavanje, a naročito nastoje:

- (a) Podržati nastojanja da se deca zadrže pod staranjem svoje porodice ili da se vrate svojoj porodici, odnosno, ako se to ne može učiniti, da se pronađe drugo prikladno i trajno rešenje, uključujući usvajanje i instrument kafala u islamskom pravu,
- (b) Osigurati da se, za vreme dok se takva trajna rešenja traže ili u slučajevima gde nisu moguća ili nisu u najboljem interesu deteta, identifikuju i pruže najprikladniji oblici alternativnog zbrinjavanja, pod uslovima koji promovišu pun i harmoničan razvoj deteta,
- (c) Pomoći i podstaći vlade na bolju implementaciju svojih odgovornosti i obaveza u ovom pogledu, imajući na umu ekonomske, socijalne i kulturne uslove koji prevladavaju u svakoj Državi, i
- (d) Usmeravati politike, odluke i aktivnosti svih koji rade u oblasti socijalne zaštite i dečije zaštite kako u javnom tako i u privatnom sektoru, uključujući civilno društvo.

II. OPŠI PRINCIPI I PERSPEKTIVE

A. DETE I PORODICA

3 S obzirom da je porodica osnova društva i prirodno okruženje za razvoj, dobrobit i zaštitu dece, napore treba prvenstveno usmeriti na omogućavanje deci da ostanu ili se vrate pod staranje svojih roditelja, ili, kada je to prikladno, drugih članova porodice. Država treba osigurati da porodice ostvaruju pristup oblicima podrške namenjenim za njihovu starateljsku ulogu.

4 Svako dete i mlada osoba treba živeti u podsticajnom, zaštitničkom i brižnom okruženju koje promoviše njegov odnosno njen puni potencijal. Deca sa neadekvatnim roditeljskim staranjem ili bez roditeljskog staranja su posebno izložena opasnosti da im bude uskraćeno takvo odgajateljsko okruženje.

5 U slučajevima gde detetova vlastita porodica nije u stanju, čak ni uz odgovarajuću podršku, pružiti detetu adekvatno staranje, ili dete zanemaruje i odriče ga se, Država je odgovorna da štiti prava deteta i osigura odgovarajuće alternativno zbrinjavanje, sa ili preko nadležnih lokalnih organa i ovlaštenih organizacija civilnog društva. Uloga Države je da kroz nadležne organe osigura nadzor nad sigurnošću, dobrobiti i razvojem svakog deteta smeštenog u neki oblik alternativnog zbrinjavanja, kao i redovne provere radi utvrđivanja prikladnosti pruženog aranžmana zbrinjavanja.

6 Sve odluke, inicijative i pristup koji spadaju u predmet ovih Smernica donose se odnosno utvrđuju na osnovu poje-

pojedinačnih slučajeva, u cilju obezbeđivanja naročito dečije sigurnosti i zaštite, a moraju se temeljiti na najboljim interesima i pravima deteta na koje se odnose, u skladu sa principom nediskriminacije i uzimajući u obzir polnu perspektivu. Te odluke, inicijative i pristup trebale bi u potpunosti poštovati detetovo pravo da bude konsultovano i da se njegovo odnosno njeno mišljenje uzme u obzir u skladu sa razvojem njegovih odnosno njenih kapaciteta, kao i na osnovu detetovog uvida u sve neophodne informacije. Treba učiniti sve da bi se omogućile takve konsultacije i pružanje informacija, i to na jeziku koji dete odabere.

7 Kod primene ovih Smernica, određivanje najboljih interesa deteta osmislice se na način da se identifikuju tokovi aktivnosti za decu lišenu roditeljskog staranja, ili izloženu opasnosti lišavanja roditeljskog staranja, koje su najprikladnije za zadovoljavanje njihovih potreba i prava, uzimajući u obzir puni i lični razvoj njihovih prava u njihovoj porodici, društvenoj i kulturnoj sredini i njihov status kao nosilaca prava, kako u vreme određivanja interesa tako i u dugoročnoj perspektivi. Procesom određivanja najboljih interesa u obzir treba uzeti, između ostalog, pravo deteta da se njegov glas čuje i da se njegovo mišljenje uzme u obzir u skladu sa njegovim odnosno njenim uzrastom i zrelošću.

8 Države trebaju razviti i implementirati sveobuhvatne politike dečije zaštite u okviru svoje ukupne socijalne politike i politike humanog razvoja, uz obraćanje pažnje na unapređenje postojećeg alternativnog zbrinjavanja, koje će odražavati principe sadržane u ovim Smernicama.

9 Kao deo nastojanja na prevenciji odvajanja dece od njihovih roditelja, Države trebaju nastojati da osiguraju odgovarajuće i kulturno osetljive mere:

- (a) Da podrže porodična, starateljska okruženja čiji kapaciteti su ograničeni faktorima kao što su onesposobljenje, korišćenje narkotika i alkoholizam, diskriminacija porodica domorodačkog ili manjinskog porekla, i onih koji žive u regijama u kojima su prisutni oružani sukobi ili su pod stranom okupacijom,
- (b) Da pruže odgovarajuću brigu i zaštitu ugroženoj deci, kao što su deca žrtve zlostavljanja i eksploatacije, napuštena deca, deca koja žive na ulici, vanbračna deca, deca bez staratelja i razdvojena deca, raseljena deca i deca izbeglice, deca sezonskih/imigrantskih radnika, deca osoba koje traže azil, ili deca koja žive sa HIV/AIDS-om ili su pogođena HIV/AIDS-om ili drugom ozbiljnom bolešću.

10 Posebne napore treba posvetiti suzbijanju diskriminacije na osnovu bilo kojeg statusa deteta ili roditelja, što uključuje siromaštvo, etničku pripadnost, veru, pol, psihičko ili fizičko onesposobljenje, HIV/AIDS status ili drugu ozbiljnu bolest, bilo fizičku ili psihičnu, vanbračno rođenje, socio-ekonomsku stigmatizaciju, te sve druge statuse i okolnosti koje mogu dovesti do odricanja od deteta, napuštanja deteta i/ili odvođenja deteta.

B. ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE

11 Sve odluke koje se tiču alternativnog zbrinjavanja trebaju u potpunosti uzeti u obzir načelnu poželjnost da se dete drži što je bliže moguće njegovom odnosno njenom uobičajenom mestu prebivališta, kako bi se olakšao kontakt i potencijalna reintegracija sa porodicom i kako bi se na minimum svelo remećenje njegovog odnosno njenog obrazovnog, kulturnog i društvenog života.

12 Odluke o deci zbrinutoj u alternativni smeštaj, uključujući decu koja su neformalno zbrinuta, trebaju poštovati važnost potrebe da se deci obezbedi stabilan dom i da se zadovolji njihova osnovna potreba za sigurnom i neprestanom vezom sa starateljima, pri čemu je trajnost opšte ključni cilj.

13 Sa decom se uvek mora postupati sa dignitetom i poštovanjem i deca moraju uživati delotvornu zaštitu od zlostavljanja, zanemarivanja i svih oblika eksploatacije, bez obzira da li takvo ponašanje dolazi od njihovih staratelja, vršnjaka ili trećih strana, i u bilo kojem starateljskom okruženju u kome se nađu.

14 Izdvajanje deteta iz biološke porodice treba posmatrati kao krajnju meru i treba biti, kada god je to moguće, privremeno i trajati najkraće moguće vreme. Odluke o izdvajanju deteta treba redovno preispitivati, a detetov povratak pod roditeljsko staranje, nakon što se otklone ili prestanu prvobitni razlozi za izmeštanje deteta, treba biti u najboljem interesu deteta, u skladu sa procenom predviđenom u stavu 48 u nastavku.

15 Finansijsko i materijalno siromaštvo, ili uslovi koji se mogu direktno ili indirektno pripisati takvom siromaštvu, nikada ne bi trebali biti jedino opravdanje za izmeštanje deteta iz biološke porodice, za prijem deteta u neki oblik alternativnog zbrinjavanja ili za sprečavanje detetove reintegracije, nego ga treba posmatrati kao signal potrebe da se porodici pruži odgovarajuća podrška.

PRINCIP NUŽNOSTI

Ovaj princip prezentuje jasnu preventivnu ulogu nacionalne politike i potrebu za resursima za osiguravanje usluga socijalnog rada koje pružaju podršku i koje nastoje sprečiti odvajanje dece od njihovih porodica.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...jasno utvrđuje da uklanjanje deteta iz porodice treba biti mera u slučaju nužne potrebe i krajnja mera?

...osigurava da siromaštvo samo nikada nije primarno opravdanje za uklanjanje deteta iz biološke porodice i zbrinjavanje u alternativnom smeštaju?

...osigurava korišćenje sveobuhvatnih kriterijuma radi ocene kapaciteta porodice da se stara o detetu kada se identifikuje neka opasnost po dete u toj porodici?

...promoviše i podržava razvoj i implementaciju niza odgovarajućih usluga podrške porodici kao preventivnih mera kojima se osigurava staranje za decu unutar njihovih porodica?

...garantuje da roditelji i deca u potpunosti učestvuju u procesu odlučivanja i da budu informisani o svojim pravima, naročito o svom pravu na žalbu u odnosu na odluku o izdvajanju deteta?

...predviđa edukaciju roditelja i druge relevantne vidove podrške namenjene naročito roditeljima, na primer adolescentnim roditeljima, radi prevencije napuštanja deteta?

...garantuje, u svim slučajevima, da će svako alternativno zbrinjavanje deteta biti periodično preispitivano radi procene dalje potrebe za zbrinjavanjem izvan porodice i mogućnosti ponovnog spajanja sa porodicom?

16 Pažnja se mora posvetiti promovisanju i zaštiti svih drugih prava koja se naročito odnose na situaciju dece bez roditeljskog staranja, uključujući bez ograničenja pristup uslugama obrazovanja, zdravstva i drugim osnovnim uslugama, pravo na identitet, slobodu veroispovesti ili uverenja, jezik i zaštitu imovine, te pravo nasleđa.

17 Braća i sestre sa postojećim vezama u načelu ne bi trebali biti razdvajani zbrinjavanjem u alternativni smeštaj osim ako ne postoji jasna opasnost zlostavljanja ili neko drugo opravdanje u najboljem interesu deteta. U svakom slučaju, treba učiniti sve da se braći odnosno sestrama omogući da jedni s drugima održavaju kontakt, osim ako je to suprotno njihovim željama ili interesima.

18 Imajući u vidu da se u najvećem broju zemalja o većini dece bez roditeljskog staranja staraju neformalno rođaci i drugi, Države trebaju nastojati da osmisle odgovarajuća sredstva, koja će biti u skladu sa ovim Smernicama, kojima će osigurati dobrobit i zaštitu te dece dok su obuhvaćena takvim aranžmanima neformalnog zbrinjavanja, uz poštovanje kulturnih, ekonomskih, polnih i verskih razlika i praksi koje nisu u sukobu sa pravima i najboljim interesom deteta.

19 Nijedno dete ne bi trebalo ni u jednom trenutku ostati bez podrške i zaštite nekog zakonskog staratelja ili druge prihvatljive odgovorne odrasle osobe ili nadležnog javnog organa.

20 Pružanje alternativnog zbrinjavanja nikada ne bi trebalo vršiti ukoliko je njegova osnovna svrha promovisanje političkih, religijskih ili ekonomskih ciljeva pružatelja takvog zbrinjavanja.

21 Korišćenje zbrinjavanja u ustanovi treba ograničiti na slučajeve kada je takvo okruženje naročito prikladno, nužno i konstruktivno za predmetno dete i kada je to u njegovom odnosno njenom najboljem interesu.

22 U skladu sa prevladavajućim mišljenjem stručnjaka, alternativno zbrinjavanje manje dece, naročito one mlađe od 3 godine, treba biti osigurano u porodičnoj sredini. Izuzeci od ovog principa mogu biti opravdani kako bi se sprečilo razdvajanje braće i sestara i u slučajevima gde je dete potrebno hitno smestiti odnosno ako je smeštaj unapred određenog i vrlo kratkog trajanja, uz planiranu reintegraciju porodice ili druga dugoročna rešenja zbrinjavanja kao konačan ishod.

23 Prepoznajući da zbrinjavanje dece u ustanovi i zbrinjavanje u porodici nadopunjuju jedno drugo u zadovoljavanju potreba dece, tamo gde postoje velike ustanove za institucionalno zbrinjavanje dece potrebno je razviti alternative u kontekstu jedne sveobuhvatne strategije deinstitutionalizacije, sa preciznim opštim i konkretnim ciljevima, što će omogućiti progresivno ukidanje takvih ustanova. U tu svrhu, Države trebaju uspostaviti standarde zbrinjavanja kako bi se osigurao kvalitet i podsticajni uslovi za razvoj deteta, kao što je individualizirani razvoj i razvoj u malim grupama, i trebaju izvršiti evaluaciju postojećih ustanova u smislu ovih standarda. Prilikom donošenja odluke o osnivanju, ili davanju dozvole za osnivanje, novih ustanova za institucionalno zbrinjavanje dece, bilo da se radi o javnim ili privatnim ustanovama, treba u celosti u obzir uzeti ovaj cilj i strategiju deinstitutionalizacije.

MERE ZA PODSTICANJE PRIMENE SMERNICA

24 Države trebaju, u najvećoj meri koju im dopuštaju raspoloživa sredstva, i u okviru razvojne saradnje tamo gde postoji, alocirati ljudske i finansijske resurse radi osiguranja optimalne i progresivne implementacije ovih Smernica na čitavoj njihovoj teritoriji i na pravovremen način. Države trebaju olakšati aktivnu saradnju među svim relevantnim organima vlasti, kao i ugradnju pitanja dobrobiti deteta i porodice u osnove rada svih ministarstava koja su direktno ili indirektno povezana sa ovom oblašću.

25 Države su odgovorne za utvrđivanje eventualne potrebe i zahtevanje međunarodne saradnje u implementaciji ovih Smernica. Takve zahteve treba pažljivo razmotriti i na njih pozitivno odgovoriti kad god je to moguće i prikladno. Povećana implementacija ovih Smernica treba biti zastupljena u programima razvojne saradnje. Prilikom pružanja pomoći nekoj Državi, strane organizacije i institucije trebaju se suzdržati od svake inicijative koja nije u skladu sa ovim Smernicama.

26 Ništa sadržano u ovim Smernicama ne može se tumačiti na način da podstiče ili prihvata niže standarde od onih koji eventualno postoje u datoj Državi, uključujući njeno zakonodavstvo. Slično tome, nadležni organi, stručne organizacije i drugi se ovime podstiču da razvijaju nacionalne ili specifično-stručne smernice koje će se oslanjati na slovo i duh ovih Smernica.

PRINCIP PRIKLADNOSTI

U slučajevima gde se alternativno zbrinjavanje smatra nužnim i u najboljem je interesu deteta, Smernice isto tako nastoje osigurati da odabir starateljskog okruženja i period koji će se provesti u tom okruženju budu prikladni za svaki pojedinačni slučaj i da promovišu stabilnost i trajnost.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...osigurava raspoloživost odgovarajućeg asortimana mogućnosti alternativnog zbrinjavanja koje su prikladne za pojedinačne potrebe dece kojoj je potrebna briga i zaštita?

...sadrži jasan Nacionalni plan za deinstitutionalizaciju sistema zbrinjavanja i razvoj zbrinjavanja u porodici i drugih odgovarajućih mogućnosti alternativnog zbrinjavanja?

...obavezuje sve pružatelje usluga zbrinjavanja da vrše odgovarajuće provere kako bi se osigurala prihvatljivost potencijalnih staratelja?

...obuhvata potrebu za razmatranje pitanja poželjnog zajedničkog alternativnog zbrinjavanja braće i sestara kao ključnog uslova kod vršenja procene prikladnosti?

...obavezuje sve pružatelje usluga zbrinjavanja i staratelje da osiguraju puno učešće porodice i deteta u planiranju, razmatranju i drugim procesima odlučivanja u vezi sa alternativnim zbrinjavanjem?

...pruža okvir zasnovan na pravima koji zauzima holistički pristup prema osiguranju prava deteta uzimajući u obzir ne samo brigu i zaštitu, nego na primer i obrazovanje, zdravlje, identitet, veru ili privatnost?

III. PREDMET SMERNICA

27 Ove Smernice odnose se na odgovarajuće korišćenje i uslove alternativnog formalnog zbrinjavanja za sve osobe mlađe od 18 godina starosti, osim ako dete ne postaje punoletno ranije u skladu sa zakonom koji se primenjuje na dete. Samo tamo gde je to naznačeno ove Smernice se odnose i na neformalno zbrinjavanje, uzimajući u obzir važnu ulogu koju imaju šira porodica i zajednica, kao i obaveze Država za svu decu koja nemaju roditeljsko staranje ili nemaju zakonske ili običajne staratelje, kao što je utvrđeno Konvencijom o pravima deteta.

28 Principi sadržani u ovim Smernicama isto tako se odnose, tamo gde je to primenjivo, na mlade osobe koje su već zbrinute u alternativnom smeštaju i kojima je potrebna stalna briga i podrška za prelazni period nakon što postanu punoletni u skladu sa važećim zakonom.

29 U smislu ovih Smernica, u skladu sa izuzecima koji su navedeni u stavu 29 u nastavku, važe sledeće definicije:

- (a) Deca bez roditeljskog staranja: sva deca koji nisu zbrinuta preko noći kod barem jednog svog roditelja, bez obzira na razlog i pod bilo kojim okolnostima. Deca bez porodičnog staranja koja su izvan zemlje uobičajnog boravka ili su žrtve kriznih situacija mogu se označiti kao:
- (i) «Bez pratnje» ako se za njih ne stara drugi član rodbine ili odrasla osoba koja je zakonom ili običajem odgovorna da to čini, ili
 - (ii) «Razdvojena» ako su razdvojena od nekog prethodnog zakonskog ili običajnog primarnog staratelja, ali koja i pored toga mogu biti u pratnji drugog člana rodbine.

(b) Alternativno zbrinjavanje može poprimiti oblik:

- (i) Neformalnog zbrinjavanja: svaki privatni aranžman osiguran u nekom porodičnom okruženju, u okviru kojeg se za dete staraju na tekućoj ili neograničenoj osnovi rodbina ili prijatelji (neformalno srodničko staranje) ili drugi u svom individualnom svojstvu, na inicijativu deteta, njegovih odnosno njenih roditelja ili druge osobe, bez da je ovakav aranžman naložilo neko upravno ili pravosudno telo ili drugo akreditovano telo,
- (ii) Formalnog zbrinjavanja: sve vrste staranja koje se pruža u nekom porodičnom okruženju koje je naloženo od strane nadležnog upravnog ili pravosudnog tela, kao i sve vrste staranja koje se pruža u instituci-

onalnom okruženju, uključujući privatne ustanove, bez obzira da li je takvo zbrinjavanje rezultat upravnih ili pravosudnih mera.

(c) S obzirom na okruženje u kojem se pruža, alternativno zbrinjavanje može biti:

(i) **Srodničko staranje:** porodično zbrinjavanje u okviru detetove šire porodice ili kod bliskih prijatelja porodice koje dete poznaje, bez obzira da li je po prirodi formalno ili neformalno,

(ii) **Hraniteljstvo:** situacije u kojima su deca smeštena od strane nadležnog organa u svrhu alternativnog zbrinjavanja u domaće okruženje neke porodice osim vlastite porodice deteta, a koja je odabrana, kvalifikovana, odobrena i nadzirana u smislu pružanja takvog zbrinjavanja,

(iii) **Drugi oblici porodičnog zbrinjavanja ili zbrinjavanja sličnog porodičnom,**

(iv) **Institucionalno zbrinjavanje:** zbrinjavanje u bilo kakvoj ne-porodičnoj grupnoj sredini, kao što su sigurna mesta za hitno zbrinjavanje, tranzitni centri u kriznim situacijama, svi drugi vidovi kratkoročnog ili dugoročnog institucionalnog zbrinjavanja uključujući grupne domove,

(v) **Nadzirani nezavisni životni aranžmani za decu.**

(d) U smislu onih koji su odgovorni za alternativno zbrinjavanje:

- (i) Agencije su javna ili privatna tela ili službe koje organizuju alternativno zbrinjavanje za decu,
- (ii) Ustanove su pojedinačne javne ili privatne ustanove koje pružaju institucionalno zbrinjavanje za decu.

30 S druge strane, predmet alternativnog zbrinjavanja predviđenog ovim Smernicama ne obuhvata sledeće:

- (a) Osobe mlađe od 18 godina koje su lišene slobode odlukom pravosudnog ili upravnog organa na osnovu sumnje, optužbe ili osude za povredu zakona i čija situacija je obuhvaćena Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za administriranje maloletničkog pravosuđa i Pravilima Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode,
- (b) Staranje usvajatelja od trenutka kada predmetno dete bude pravosnažno stavljeno njima na staranje na osnovu finalnog naloga za usvajanje, od kojeg momenta se u smislu ovih Smernica za to dete smatra da ima roditeljsko staranje. Međutim, ove Smernice se primenjuju na smeštanje deteta kod budućnih usvojitelja pre konačnog smeštaja ili radi probnog smeštaja, u meri u kojoj

čnog smeštaja ili radi probnog smeštaja, u meri u kojoj su takva smeštaja kompatibilna sa zakonima propisanim za takvo smeštanje u drugim relevantnim međunarodnim instrumentima,

- (c) Neformalne aranžmane u kojima dete dobrovoljno ostaje kod rodbine ili prijatelja u rekreativne svrhe i iz razloga koji nisu povezani sa opštom nesposobnošću ili nesprennošću roditelja da pruže adekvatno staranje.

31 Nadležni organi i drugi kojih se ova problematika tiče isto tako se ovime podstiču da ove Smernice iskoriste, u skladu sa okolnostima, u internatskom smeštaju, bolnicama, centrima za decu sa psihičkim i fizičkim onesposobljenjima ili drugim posebnim potrebama, kampovima, radnom mestu ili drugim mestima koja mogu imati odgovornost staranja nad decom.

IV. PREVENCIJA POTREBE ZA ZA ALTERNATIVNIM ZBRINJAVANJEM

A. PROMOVISANJE RODITELJSKOG STARANJA

32 Države trebaju usvajati i sprovođiti politike koje osiguravaju podršku porodicama u ispunjavanju njihovih odgovornosti prema detetu i promovišu pravo deteta da održava odnose sa oba roditelja. Ovim politikama treba rešavati temeljne uzroke napuštanja deteta, odricanja od deteta i razdvajanja deteta od njegove odnosno njene porodice na način da se osigurava, između ostalog, pravo na upis u matične knjige po rođenju, pristup adekvatnom prostoru za stanovanje i osnovnoj zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i socijalnoj pomoći, kao i da se promovišu mere za suzbijanje siromaštva, diskriminacije, marginalizacije, stigmatizacije, nasilja, maltretiranja dece i seksualnog zlostavljanja, korišćenja opojnih sredstava.

33 Države trebaju razviti i implementirati konzistentne i međusobno podupiruće politike orijentisane na porodicu, osmišljene da promovišu i snaže sposobnost roditelja da se staraju o svojoj deci.

PROMOVISANJE RODITELJSKOG STARANJA

Naglašavajući preventivnu ulogu socijalnog rada, ove Smernice prezentuju potrebu pružanja podrške i osnaživanja ugroženih porodica da bi imale neophodne kapacitete da se same staraju o deci.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...osigurava sistematsko prikupljanje relevantnih podataka o uzročnim faktorima ugroženosti porodica i da li osigurava da relevantni podaci služe za pružanje usluga kojima se porodice podržavaju?

...predviđa odgovarajuće intervencije za podršku i jačanje porodica kako bi se preveniralo razdvajanje i da li osigurava da se za ove intervencije osiguraju potrebni resursi, da budu pravilno ciljane i sprovedene?

...garantuje da su politike orijentisane na porodicu usvojene i primenjuju se, radi snaženja porodičnog okruženja bez diskriminacije zasnovane, na primer, na bračnom stanju, rođenju, siromaštvu ili etničkoj pripadnosti?

...prepoznaje i promovise zajedničke odgovornosti majki i očeva i da li osigurava da oni budu podjednako osnaženi kako bi imali relevantne stavove, veštine, kapacitete i alate da detetu pruže brižno okruženje?

...osigurava koordinisano pružanje usluga i asortiman relevantnih usluga kako bi se osigurao prilagođen i odgovarajući odgovor za porodice koje se suočavaju sa poteškoćama?

34 Države trebaju implementirati delotvorne mere za prevenciju napuštanja deteta, odricanja od deteta i razdvajanja deteta od njegove odnosno njene porodice. Socijalnim politikama i programima treba, između ostalog, osnažiti porodice kako bi imale stavove, veštine, kapacitete i alate koji će im omogućiti da adekvatno osiguraju zaštitu, odgoj i razvoj svoje dece. U tu svrhu bi se trebali angažovati komplementarni kapaciteti Države i civilnog društva, uključujući nevladine organizacije i organizacije zasnovane na zajednici, verske vođe i medije. Ove mere socijalne zaštite trebaju uključivati:

- (a) Usluge za osnaživanje porodice, kao što su kursevi i obuke o roditeljstvu, promovisanje pozitivnih odnosa između roditelja i deteta, veštine rešavanja sukoba, prilike za zapošljavanje, ostvarivanje prihoda i tamo gde je potrebno, socijalnu pomoć,
- (b) Socijalne usluge podrške, kao što su dnevni boravak, usluge posredovanja i mirenja, lečenje korisnika opojnih sredstava, finansijska pomoć i usluge za roditelje i decu sa onesposobljenjima. Takve usluge, po mogućnosti integralnog i neintruzivnog karaktera, trebaju biti direktno dostupne na nivou zajednice i trebaju aktivno osiguravati učešće porodica kao partnera, kombinujući njihove resurse sa resursima zajednice i vaspitača odnosno staratelja,

- (c) Politike za omladinu čiji je cilj osnažiti omladinu da se može pozitivno suočiti sa izazovima svakodnevnog života, što uključuje odluku da napuste roditeljski dom, kao i pripremiti buduće roditelje da donose utemeljene odluke u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem i da u tom pogledu ispune svoje odgovornosti.

35 Za podršku porodici treba koristiti razne komplementarne metode i tehnike, varirajući ih kroz čitav proces pružanja podrške, kao što su kućne posete, grupni sastanci sa drugim porodicama, rasprave o pojedinačnim slučajevima i osiguravanje da predmetna porodica potvrdi prihvatanje svojih obaveza. Te metode i tehnike trebaju biti usmerene kako prema olakšavanju odnosa unutar porodice tako i prema promovisanju integracije porodice unutar njene zajednice.

36 Posebnu pažnju treba posvetiti, u skladu sa domaćim zakonima, pružanju i promovisanju usluga podrške i zbrinjavanja za samohrane i adolescentne roditelje i njihovu decu, bez obzira da li su rođena u braku ili izvan njega. Države trebaju osigurati da adolescenti roditelji zadrže sva prava svojstvena njihovom statusu i kao roditelja i kao dece, uključujući pristup svim odgovarajućim uslugama za njihov vlastiti razvoj, naknade na koje roditelji imaju pravo i svoja prava nasleđa. Potrebno je usvojiti mere da se osigura zaštita trudnih adolescentkinja i da se garantuje da neće prekinuti svoje školovanje. Isto tako je potrebno uložiti napore da se smanji stigma kojoj su izloženi samohrani roditelji odnosno adolescentni roditelji.

37 Podrška i usluge trebaju biti na raspolaganju braći i sestrama koji su izgubili svoje roditelje ili staratelje i koji su odlučili da ostanu zajedno u svome domaćinstvu, ukoliko je najstariji brat ili sestra voljan/na i smatra se sposobnim/om da bude glava domaćinstva. Države trebaju osigurati – između ostalog imenovanjem zakonskog staratelja, prihvatljive odgovorne odrasle osobe ili, tamo gde je to potrebno, javnog organa sa zakonskim ovlašćenjima da nastupa kao staratelj, u skladu sa stavom 18. iznad – da takva domaćinstva uživaju obaveznu zaštitu od svih oblika izrabljivanja i zlostavljanja, kao i nadzor i podršku od strane lokalne zajednice i njenih nadležnih službi kao što su socijalni radnici, naročito obraćajući pažnju na dečije zdravlje, smeštaj, obrazovanje i prava nasleđa. Potrebno je posvetiti posebnu pažnju da se osigura da glava domaćinstva zadrži sva prava svojstvena njegovom odnosno njenom statusu deteta, uključujući pristup obrazovanju i rekreacijskim aktivnostima, pored njegovih odnosno njenih prava kao glave domaćinstva.

38 Države trebaju osigurati mogućnosti dnevnog boravka, uključujući celodnevni boravak u školi, kratkotrajni smeštaj koji bi roditeljima pomogao da lakše izađu na kraj sa svim odgovornostima koje imaju prema porodici, uključujući dodatne odgovornosti svojstvene staranju o detetu sa poteškoćama u razvoju

Prevenција razdvajanja porodice:

39 Potrebno je razviti i konzistentno primenjivati pravilne kriterije zasnovane na kvalitetnim stručnim principima radi vršenja procene situacije deteta i porodice, uključujući stvarni i potencijalni kapacitet porodice da se stara o detetu, u slučajevima gde nadležni organ ili agencija ima osnov za sumnju da je detetova dobrobit u opasnosti.

40 Odluke o uklanjanju ili reintegraciji trebaju se zasnivati na ovoj proceni i trebaju ih donositi odgovarajuće osposobljena i kvalifikovana stručna lica, u ime ili po ovlašćenju nadležnog organa, uz pune konsultacije sa svim zainteresovanim stranama i imajući na umu potrebu planiranja detetove budućnosti.

41 Države se ovime podstiču da usvoje mere za integralnu zaštitu i da garantuju prava u trudnoći, pri rođenju i tokom perioda dojenja, kako bi se osigurali dostojanstveni i jednaki uslovi za adekvatan razvoj trudnoće i staranje o detetu. Stoga bi programe podrške trebalo pružiti budućim majkama i očevima, naročito adolescentnim roditeljima, koji imaju poteškoća u vršenju svojih roditeljskih odgovornosti. Takvi programi trebali bi za cilj imati osnaživanje majki i očeva kako bi mogli vršiti svoje roditeljske odgovornosti u dostojanstvenim uslovima, kao i izbegavanje situacija da se roditelji nagovore da predaju svoje dete zbog svoje ugroženosti.

42 Kada se roditelji odreknu deteta ili ga napuste, Države trebaju osigurati da se to može odviti u uslovima poverljivosti i sigurnosti za dete, poštujući njegovo odnosno njeno pravo na pristup informacijama o svome poreklu tamo gde je to potrebno i moguće u skladu sa zakonodavstvom date Države.

43 Države trebaju formulisati jasne politike za rešavanje situacija kada je dete napušteno u anonimnosti, kojima će se naznačiti da li i kako trebaju biti preduzete aktivnosti na pronalaženju porodice i kako treba pristupiti ponovnom spajanju sa porodicom ili smeštaju u širu porodicu.

PREVENCIJA RAZDVAJANJA PORODICE

U skladu sa principom nužnosti, prevencija razdvajanja porodice fokusira se na osiguranje kvalitetnih i rigoroznih procesa odlučivanja.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...osigurava da se procesi procene oslanjaju na multidisciplinarna stanovišta o, na primer, obrazovanju, zdravlju i drugim relevantnim područjima od interesa?

...propisuje da se u procesima procene mora pridati pažnja identifikaciji neophodne podrške za porodicu i izvršiti upućivanje na relevantne službe kao alternativa razdvajanju?

...garantuje da se procesom procene identifikuju i traže temeljni uzroci za bespotrebno razdvajanje dece, kao što su diskriminacija, siromaštvo ili onesposobljenje?

...podržava i podstiče obuku drugih profesionalnih kategorija, kao što su nastavnici i doktori, radi identifikacije dece izložene riziku i da li te stručnjake obavezuje da decu upućuju relevantnim službama i nadležnim organima?

...osigurava da ugroženi roditelji koji žele da se odreknu svoje dece imaju pristup uslugama savetovanja i finansijskoj i materijalnoj potpori za staranje nad detetom i prevenciju napuštanja deteta?

...predviđa postupke kojima se deca koja su napuštena podržavaju u ostvarivanju poverljivog pristupa relevantnim i prikladnim informacijama o svome poreklu?

Politikama isto tako treba biti predviđeno pravovremeno odlučivanje o tome da li dete ispunjava usluge za trajni smeštaj u porodicu i za ekspeditivno organizovanje takvog smeštaja.

44 Kada javnu ili privatnu agenciju ili ustanovu kontaktira neki roditelj ili zakonski staratelj sa željom da se trajno odrekne deteta, Država treba osigurati da porodica dobije usluge savetovanja i socijalnu podršku kojima će se porodica podstaći i osnažiti da se nastavi starati o detetu. Ukoliko to ne uspe, socijalni radnik ili drugo stručno lice treba sprovesti stručnu procenu da bi se odredilo da li postoje drugi članovi porodice koji bi želeli trajno preuzeti odgovornost za to dete, te da li bi takvi aranžmani bili u najboljem interesu deteta. Tamo gde takvi aranžmani nisu mogući ili nisu u najboljem interesu deteta, treba uložiti napore da se u razumnom roku pronađe trajni smeštaj u nekoj porodici.

45 Kada javnu ili privatnu agenciju ili ustanovu kontaktira neki roditelj ili zakonski staratelj sa željom da se dete zbrine na kraći ili neograničeni period, Država treba osigurati raspoloživost usluge savetovanja i socijalne podrške kojima će se ta porodica podstaći i osnažiti da se nastavi starati o detetu. Dete treba biti primljeno u alternativno zbrinjavanje samo kada su svi navedeni naponi iscrpljeni i kada postoje prihvatljivi i opravdani razlozi za prijem odnosno zbrinjavanje.

46 Posebna obuka treba se osigurati za nastavnike i druge koji rade sa decom kako bi im se pomoglo da prepoznaju situacije zlostavljanja, zapuštanja, izrabljivanja ili opasnosti od odricanja, te da takve slučajeve upute nadležnim telima.

47 Svaka odluka da se dete ukloni protiv volje njegovih roditelja mora biti donesena od strane nadležnih organa, u skladu sa važećim zakonima i postupcima i uz mogućnost pravosudnog preispitivanja, pri čemu se roditeljima mora osigurati pravo na žalbu i pristup odgovarajućem pravnom zastupanju.

48 U slučaju kada detetov jedini ili glavni staratelj bude izložen mogućem lišavanju slobode radi preventivnog pritvora ili osude na zatvorsku kaznu, potrebno je doneti mere i presude koje ne sadrže pritvaranje odnosno zatvaranje kada god je to moguće, uzimajući u obzir najbolje interese deteta. Države trebaju uzeti u obzir najbolje interese deteta prilikom odlučivanja o tome da li treba izmestiti dete rođeno u zatvoru i dete koje živi u zatvoru sa roditeljem. Izmeštanje takve dece treba se posmatrati na isti način kao drugi slučajevi gde se razmatra mogućnost razdvajanja. Potrebno je učiniti sve da se osigura da deca koja borave u pritvoru odnosno zatvoru sa svojim roditeljem uživaju adekvatnu brigu i zaštitu, pri čemu im se istovremeno treba garantovati njihov vlastiti status slobodnih lica i pristup aktivnostima u zajednici.

B. PROMOVISANJE REINTEGRACIJE PORODICE

49 Kako bi se pripremilo i podržalo dete i njegova odnosno njena porodica za mogući povratak deteta u porodicu, situaciju deteta treba proceniti propisno imenovani pojedinac ili tim koji ima pristup multidisciplinarnim savetima, u konsultaciji sa različitim akterima koji su uključeni u postupak (detetom, porodicom, alternativnim starateljem), kako bi se donela odluka o tome da li je reintegracija deteta u porodicu moguća i u najboljem interesu deteta, kao i koji koraci su za to potrebni i ko ih treba nadzirati.

50 Ciljevi reintegracije i glavni zadaci porodice i alternativnog staratelja u ovom pogledu trebaju biti utvrđeni u pismenom obliku i usaglašeni od strane svih zainteresovanih.

51 Potrebno je da redovan i prikladan kontakt između deteta i njegove odnosno njene porodice ostvaren posebno u svrhu reintegracije razvije, podržava i prati nadležni organ.

52 Nakon što se o tome donese odluka, reintegracija deteta u njegovu odnosno njenu porodicu treba biti osmišljena kao postupan i nadziran proces, praćen naknadnim kontrolnim merama i merama podrške koje u obzir uzimaju detetov uzrast, potrebe i razvojne kapacitete, kao i razlog za razdvajanje.

V. OKVIR ZA PRUŽANJE SKRBI

53 Kako bi se zadovoljile konkretne psiho-emosivne, socijalne i druge potrebe svakog deteta bez roditeljskog staranja, Države trebaju preduzeti sve neophodne mere da osiguraju postojanje zakonodavnih, političkih i finansijskih uslova za pružanje adekvatnih mogućnosti alternativnog zbrinjavanja, uz davanje prioriteta rešenjima zasnovanim na porodici i zajednici.

54 Države trebaju osigurati raspoloživost asortimana mogućnosti alternativnog zbrinjavanja, usklađenih sa opštim principima ovih Smernica, za krizno, kratkoročno i dugoročno zbrinjavanje

PROMOVISANJE REINTEGRACIJE PORODICE

Za decu koja žive u alternativnom smeštaju, a u skladu sa osiguranjem da su deca smeštena na prikladan način, mogućnosti za reintegraciju dece u njihove porodice predstavljaju ključni deo procesa provere zbrinjavanja.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...garantuje i pomaže porodicama i deci u ostvarenju njihovog prava na žalbu na odluku o smeštaju deteta u neki oblik alternativnog zbrinjavanja i da time traže reintegraciju u uslovima o kojima se sami sporazumeju?

...osigurava da se deca smeštaju dovoljno blizu detetovoj porodici i zajednici kako bi se na najmanju meru svelo remećenje i detetu omogućilo da održava redovne kontakte sa porodicom radi potpomaganja potencijalnog ponovnog spajanja?

...naglašava poželjnost i potrebu razmatranja mogućnosti ponovnog spajanja dece sa njihovim porodicama kao jedne od ključnih stavki redovne provere smeštaja odnosno zbrinjavanja?

...garantuje da su deca i porodice aktivno uključeni u donošenje odluka o mogućnosti i planiranju ponovnog spajanja?

...osigurava da odluka o ponovnom spajanju deteta sa porodicom vodi ka planiranom i postepenom procesu tokom kojeg se porodici pruža relevantna podrška?

ODREĐIVANJE PRIKLADNOSTI

U slučajevima nužde, pitanje procene onoga što je prikladno predstavlja sledeći korak.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju implementaciju rigoroznih, multidisciplinarnih pristupa odlučivanju koji uključuju učešće dece i njihovih porodica uz pružanje svih potrebnih informacija?

...pruža odgovarajući regulatorni okvir kojim se osigurava ovlašćivanje, registracija, praćenje i odgovornost pružalaca usluga zbrinjavanja?

...obavezuje pružaocce usluga zbrinjavanja da osiguraju vođenje sveobuhvatne evidencije od samog početka kako bi, na primer, inicijalni proces odlučivanja osigurao solidan temelj za planiranje budućeg zbrinjavanja i vršenje redovnih provera?

...propisuje da se u redovnim proverama smeštaja odnosno zbrinjavanja posveti sva potrebna pažnja opštim uslovima zbrinjavanja u kojima dete živi, daljoj potrebi za smeštajem, da se u obzir uzima mišljenje deteta?

...obavezuje pružaocce usluga zbrinjavanja da osiguraju individualizirana rešenja zbrinjavanja kojima se promoviše stabilnost i trajnost u planiranju zbrinjavanja, kroz ponovno spajanje sa porodicom, ili nastavak pružanja alternativnog zbrinjavanja?

55 Države trebaju osigurati da sva pravna i fizička lica uključena u pružanje alternativnog zbrinjavanja za decu dobiju potrebna ovlašćenja za to od nadležnog organa i da budu podvrgnuta redovnom praćenju i analizi tog organa u skladu sa ovim Smernicama. U tu svrhu navedeni organi trebaju izraditi odgovarajuće kriterijume za procenjivanje stručne i etičke spremnosti pružatelja usluga zbrinjavanja za pružanje usluga, te za njihovu akreditaciju, praćenje i nadzor.

56 Što se tiče aranžmana neformalnog zbrinjavanja deteta, bez obzira da li se radi o široj porodici, prijateljima ili drugim licima, Države bi trebale, tamo gde je to potrebno, podsticati takve staratelje da o tome obaveste nadležne organe kako bi oni i dete mogli dobiti neophodnu finansijsku i drugu potporu koja bi promovisala detetovu dobrobit i zaštitu. Tamo gde je to moguće i prikladno, Države trebaju podsticati i omogućiti neformalnim starateljima, uz suglasnost deteta i roditelja, da formaliziraju starateljski aranžman nakon protoka odgovarajućeg vremena, pod uslovom da se aranžman dotad pokazao da je u najboljem interesu deteta i da se očekuje da se aranžman nastavi u doglednoj budućnosti.

VI. ODREĐIVANJE NAJADEKVATNIJEG OBLIKA ZBRINJAVANJA

57 Odlučivanje o alternativnom zbrinjavanju u najboljem interesu deteta treba se odvijati u okviru pravosudnog, upravnog ili drugog prihvaćenog postupka, uz zakonske zaštitne mehanizme, uključujući prema potrebi pravno zastupanje dece u bilo kojem pravnom postupku. Odlučivanje treba biti zasnovano na rigoroznoj proceni, planiranju i analizi, kroz utvrđene strukture i mehanizme, i trebaju ga provesti pojedinačno za svaki slučaj stručnjaci odgovarajućih kvalifikacija okupljeni u multidisciplinarnom timu kad god je to moguće. Ono treba uključivati pune konsultacije sa detetom u svim fazama, u skladu sa detetovim evaluirajućim kapacitetima, kao i sa njegovim odnosno njenim roditeljima ili zakonskim starateljima. U tu svrhu, svi zainteresovani trebaju dobiti neophodne informacije na kojima mogu zasnovati svoje mišljenje. Države trebaju učiniti sve da osiguraju adekvatne resurse i kanale za obuku i priznavanje stručnih lica odgovornih za određivanje najboljeg oblika zbrinjavanja kako bi olakšale ispunjavanje ovih odredbi.

58 Procenu treba izvršiti ekspeditivno, temeljito i pažljivo. Ona treba u obzir uzeti detetovu neposrednu sigurnost i dobrobit, kao i njegovo odnosno njeno dugoročno zbrinjavanje i razvoj, treba obuhvatiti detetove lične i razvojne karakteristike, etničko, kulturno, jezičko i versko poreklo, porodično i socijalno okruženje, zdravstvenu istoriju i eventualne posebne potrebe.

59 Inicijalni i kasniji analitički izveštaji koji proizađu iz procene trebaju se koristiti kao osnovni alati za planiranje odluka od vremena njihovog prihvatanja od strane nadležnih organa pa nadalje, a u cilju, između ostalog, da se izbegne nepotrebno remećenje detetovog života i donošenje kontradiktornih odluka.

60 Česte promene smeštaja negativno utiču na detetov razvoj i sposobnost da formira veze s drugim licima, i treba ih izbegavati. Kratkoročno zbrinjavanje treba za cilj imati omogućavanje postizanja nekog prikladnog trajnog rešenja. Trajnost za dete treba osigurati bez nepotrebno odlaganja kroz reintegraciju u njegovu odnosno njenu užu ili širu porodicu ili, ako to nije moguće, u neko alternativno, stabilno porodično okruženje ili, u slučajevima na koje se odnosi gornji stav 20, u stabilan i prikladan institucionalni smeštaj.

61 Planiranje zbrinjavanja i trajnosti treba početi vršiti što je ranije moguće, u idealnom slučaju pre nego što dete bude zbrinuto, uzimajući u obzir neposredne i dugoročne prednosti i mane svake razmotrene mogućnosti, te treba sadržati kratkoročne i dugoročne predloge.

62 Planiranje zbrinjavanja i trajnosti treba se naročito zasnovati na prirodi i kvalitetu detetove veze sa njegovom odnosno njenom porodicom, na kapacitetu porodice da zaštiti i stara se o detetovoj dobrobiti i harmoničnom razvoju, na detetovoj potrebi ili želji da se oseća delom neke porodice, na poželjnosti da dete ostane unutar svoje zajednice i u svojoj zemlji, na detetovom kulturnom, jezičkom i verskom poreklu, te na odnosima sa braćom i sestrama, a u cilju izbegavanja njihovog razdvajanja.

63 Planom se trebaju jasno navesti, između ostalog, ciljevi smeštaja i mere potrebne da se oni postignu.

64 Dete i njegovi odnosno njeni roditelji ili zakonski staratelji trebaju biti u potpunosti informisani o raspoloživim mogućnostima alternativnog zbrinjavanja, implikacijama svake pojedinačne mogućnosti i svojim pravima i obavezama u tom pogledu.

65 Priprema, provođenje i evaluacija zaštitne mere za dete treba biti izvršeno, u najvećoj mogućoj meri, uz učešće detetovih roditelja ili zakonskih staratelja i potencijalnih hranitelja i staratelja, a u odnosu na detetove konkretne potrebe, uverenja i posebne želje. Po zahtevu deteta, roditelja ili zakonskih staratelja, u bilo kojem procesu odlučivanja mogu se konsultovati druge važne osobe u detetovom životu, po nahođenju nadležnog organa

66 Države trebaju osigurati da se svakom detetu koje se smešta u neki oblik alternativnog zbrinjavanja od strane nadležnog suda, tribunala odnosno administrativnog ili drugog nadležnog organa, kao i njegovim odnosno njenim roditeljima i drugima koji imaju roditeljsku odgovornost, pruži prilika da sudu dostave beleške u vezi sa odlukom o zbrinjavanju, da budu informisani o svojim pravima da dostavljaju takve beleške i da im se u tome pruži potrebna pomoć.

67 Države trebaju osigurati pravo svakog privremeno zbrinutog deteta na redovne i temeljne provere – po mogućnosti najmanje svaka tri meseca – u pogledu prikladnosti njegovog odnosno njenog zbrinjavanja i tretmana, uzimajući naročito u obzir detetov lični razvoj i eventualne menjajuće potrebe, događaje u detetovom porodičnom okruženju, adekvatnost i nužnost trenutnog smeštaja u svetlu tih činjenica. Proveru trebaju izvršiti kvalifikovane i ovlašćene osobe, i ona treba u potpunosti uključiti dete i sve relevantne osobe iz detetovog života.

68 Dete je potrebno pripremiti za sve promene mesta smeštaja koje proizađu iz procesa planiranja i provere.

VII. PRUŽANJE ALTERNATIVNOG ZBRINJAVANJA

A. POLITIKE

69 Odgovornost je Države ili odgovarajućeg nivoa vlasti da osigura izradu i implementaciju koordinisanih politika u vezi sa formalnim i neformalnim zbrinjavanjem za svu decu koja su bez roditeljskog staranja. Takve politike trebaju se zasnivati na kvalitetnim informacijama i statističkim podacima. Njima bi trebao biti definisan proces određivanja osobe koja snosi odgovornost za dete, uzimajući u obzir ulogu detetovih roditelja ili glavnih staratelja u njegovoj odnosno njenoj zaštiti, staranju i razvoju. Pretpostavljena odgovornost, osim ako se ne pokaže drugačije, leži na detetovim roditeljima ili glavnim starateljima.

70 Sve Države uključene u upućivanje i pomaganje dece bez roditeljskog staranja, u saradnji sa civilnim društvom, trebale bi usvojiti politike i postupke kojima se prednost daje razmeni informacija i uvezivanju agencija i pojedinaca kako bi se osiguralo delotvorno zbrinjavanje, aktivnosti nakon zbrinjavanja i zaštita ove dece. Lokacija i/ili organizacija agencije odgovorne za nadzor alternativnog zbrinjavanja treba biti određena na način da se osigura najveća moguća pristupačnost za one kojima su potrebne usluge koje se pružaju.

71 Posebnu pažnju treba posvetiti kvalitetu pružanja alternativnog zbrinjavanja, kako institucionalnog tako i porodičnog zbrinjavanja, naročito u pogledu stručnih veština, odabira, obuke i nadzora staratelja. Njihove uloge i funkcije potrebno je jasno definisati i pojasniti u odnosu na uloge i funkcije detetovih roditelja ili zakonskih staratelja.

72 U svakoj zemlji merodavni organi trebali bi sačiniti dokument kojim se utvrđuju prava dece zbrinute u alternativnom smeštaju u skladu sa ovim Smernicama. Deci zbrinutoj u alternativnom smeštaju treba omogućiti da u potpunosti razumeju pravila, propise i ciljeve zbrinjavanja i svoja prava i obaveze koje iz njega proizilaze.

73 Svako pružanje alternativnog zbrinjavanja trebalo bi se zasnivati na pismenoj izjavi o namerama i ciljevima pružatelja usluga zbrinjavanja i o prirodi njihove odgovornosti prema detetu, a koja treba odražavati standarde utvrđene Konvencijom o pravima deteta, ovim Smernicama i važećim zakonima. Svi pružatelji usluga zbrinjavanja trebaju imati odgovarajuće kvalifikacije ili odobrenja u skladu sa zakonskim propisima za pružanje usluga alternativnog zbrinjavanja.

74 Potrebno je uspostaviti regulatorni okvir da bi se osigurao standardni proces za upućivanje ili prijem deteta u neki vid alternativnog zbrinjavanja.

75 Potrebno je poštovati i afirmisati kulturne i verske običaje u vezi sa pružanjem alternativnog smeštaja, uključujući običaje koji se tiču polne perspektive, u meri u kojoj se može pokazati da su takvi običaji usklađeni sa pravima i najboljim interesima dece. Proces razmatranja o tome da li takve običaje treba afirmisati potrebno je provesti na široko participatoran način, koji će uključiti zainteresovane kulturne i verske lidere, stručna lica i one koji se staraju o deci bez roditeljskog staranja, zatim roditelje i sve druge zainteresovane strane, kao i samu decu.

1. Neformalno zbrinjavanje

76 U cilju osiguravanja da se zadovolje odgovarajući uslovi zbrinjavanja u neformalnom zbrinjavanju koje pružaju pojedinci ili porodice, Države trebaju prepoznati ulogu koju ova vrsta zbrinjavanja ima i trebaju preduzeti adekvatne mere da podupru optimalno pružanje takvog zbrinjavanja na osnovu procene koja konkretna okruženja eventualno trebaju posebnu pomoć ili nadzor.

77 Nadležni organi trebaju, tamo gde se to može uraditi, podsticati neformalne staratelje da svoj aranžman zbrinjavanja prijave i trebaju nastojati da osiguraju njihov pristup svim raspoloživim uslugama i beneficijama koje im mogu pomoći u vršenju njihove dužnosti staranja nad detetom i zaštite deteta.

78 Države trebaju priznati de facto odgovornost neformalnih staratelja za dete.

79 Države trebaju pripremiti posebne i prikladne mere osmišljene da decu zbrinutu neformalno zaštite od zlostavljanja, zapuštanja, dečijeg rada i svih drugih oblika izrabljivanja.

vanja, uz posvećivanje posebne pažnje neformalnom staranju od strane osoba koje ne spadaju u rodbinu, od strane rodbine koju dete ranije nije poznavalo ili staranju daleko od detetovog mesta uobičajenog boravka.

2. Opšti uslovi koji se primenjuju na sve oblike aranžmana formalnog alternativnog zbrinjavanja

80 Transfer deteta u okruženje alternativnog zbrinjavanja treba izvršiti sa najvišom mogućom osetljivošću i na način koji je po meri deteta, a transfer naročito treba uključivati posebno obučeno i, načelno, neuniformisano osoblje.

81 Kada se dete smesti u neko okruženje alternativnog zbrinjavanja, potrebno je podsticati i olakšavati kontakte sa njegovom ili njenom porodicom, kao i sa ostalim osobama koje su detetu bliske, kao što su prijatelji, komšije i raniji staratelji, u skladu sa zaštitom deteta i njegovih najboljih interesa. Dete treba imati pristup informacijama o stanju članova njegove odnosno njene porodice ukoliko ne ostvaruje kontakt s njima.

82 Države trebaju posvetiti posebnu pažnju da osiguraju da deca koja su smeštena na alternativno zbrinjavanje zbog služenja zatvorske kazne roditelja ili duže hospitalizacije roditelja imaju priliku da održavaju kontakt sa svojim roditeljima i da dobijaju sve potrebne usluge savetovanja i podrške u tom pogledu.

83 Staratelji trebaju osigurati da deca dobijaju adekvatne količine zdrave i hranljive hrane u skladu sa lokalnim običajima ishrane i relevantnim prehrambenim standardima, kao i sa detetovim verskim uverenjima. Takođe treba prema potrebi osigurati odgovarajuće dopune ishrani.

84 Staratelji trebaju potpomagati zdravlje dece za koju su odgovorni i napraviti potrebne pripreme da se osigura zdravstvena zaštita, savetovanje i podrška onda kada su potrebni.

85 Deca bi trebala ostvarivati pravo na formalno, neformalno i stručno obrazovanje u skladu sa svojim pravima, u najvećoj mogućoj meri u obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici.

OPŠTI USLOVI (I)

Ove Smernice tretiraju formalno i neformalno zbrinjavanje sasvim različito, određujući vrlo različite 'pragove' obaveza. Neformalni staratelji se podstiču da se identifikuju radi osiguravanja pristupa raspoloživoj društvenoj podršci, dok formalno zbrinjavanje treba ispuniti određene opšte uslove.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...određuje i prati odgovarajuće standarde za ustanove kako bi se osiguralo da je fizičko okruženje prikladno za namenu u smislu zdravstvenih i sigurnosnih propisa, osiguravajući sanitarne i higijenske standarde kojima se poštuje detetovo pravo na privatnost?

...obavezuje pružatelje formalnog zbrinjavanja da osiguraju da odgajatelji imaju stručne kvalifikacije i da budu adekvatno obučeni, na primer, iz prava deteta i oblasti dečijeg razvoja?

...garantuje prakse kojima se osiguravaju redovni kontakti između deteta, njegovih odnosno njenih roditelja, drugih članova porodice, prijatelja i zajednice?

...predviđa potrebu za preispitivanjem društvenih stavova i stigmatizacije dece koja žive u nekom vidu alternativnog zbrinjavanja, te naročito da li zabranjuju diskriminaciju kod, na primer, pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i zapošljavanju?

...osigurava da pružatelji zbrinjavanja i ustanove uspostavljaju odgovarajuću ravnotežu između potrebe za staranjem i zaštitom i autonomnog razvoja razvojnih kapaciteta deteta?

86 Staratelji trebaju osigurati da se pravo svakog deteta – uključujući decu sa onesposobljenjima, decu koja žive sa HIV/AIDS-om ili su pogođena HIV/AIDS-om ili decu koja imaju bilo kakve druge posebne potrebe – da se razvijaju kroz igru i slobodne aktivnosti poštuje i da se prilike za takve aktivnosti stvaraju unutar i izvan starateljskog okruženja. Kontakte sa decom i drugim osobama u lokalnoj zajednici potrebno je podsticati i olakšavati.

87 Posebne sigurnosne, zdravstvene, prehrambene, razvojne i druge potrebe beba i male dece, uključujući decu sa posebnim potrebama, trebaju se zadovoljavati u svim starateljskim okruženjima, što podrazumeva i to da je potrebno osigurati neprekidno vezivanje za pojedinog staratelja.

88 Deci treba omogućiti da zadovolje potrebe svog verskog i duhovnog života, uključujući mogućnost primanja poseta od strane kvalifikovanog lica koje zastupa njihovu versku zajednicu, kao i da mogu slobodno odlučiti da li će učestvovati ili neće u verskoj službi odnosno molitvama, verskom obrazovanju i savetovanju. Detetovu vlastitu versku pripadnost treba poštovati, i nijedno dete ne treba se podsticati ili nagovarati da promeni svoju veru ili verovanje tokom zbrinjavanja.

89 Sve odrasle osobe odgovorne za decu trebaju poštovati i afirmisati pravo na privatnost, uključujući odgovarajuće prostorije i pribor za higijenske i sanitarne potrebe, poštujući pri tom polne razlike i interakciju, kao i adekvatan, siguran i pristupačan spremišni prostor za čuvanje lične imovine.

90 Staratelji trebaju razumeti važnost svoje uloge u razvoju pozitivnih, sigurnih i odgajateljskih odnosa sa decom, i trebaju biti u stanju da ih razvijaju.

91 Prostor u kome se boravi u alternativnom zbrinjavanju treba ispunjavati uslove vezane za zdravlje i sigurnost.

92 Države moraju osigurati preko svojih nadležnih organa da smeštaj koji se deci pruža u okviru alternativnog zbrinjavanja, kao i njihov nadzor u takvom smeštaju, toj deci omogućuje da budu adekvatno zaštićena od zlostavljanja. Prilikom određivanja aranžmana u kome će dete živeti potrebno je naročitu pažnju posvetiti starosnom dobu, zrelosti i stepenu ugroženosti svakog deteta. Mere čiji je cilj da zaštite zbrinutu decu trebaju biti u skladu sa zakonom i ne trebaju

sadržati nerazumna ograničenja detetove slobode i ponašanja u poređenju sa decom sličnog uzrasta koja žive u njihovoj zajednici.

93 Sva okruženja alternativnog zbrinjavanja trebaju deci pružati adekvatnu zaštitu od otmice, trgovine ljudima, prodaje i svih drugih oblika eksploatacije. Sva potrebna ograničenja detetove slobode i ponašanja trebaju biti samo ona koja su strogo nužna kako bi se osigurala uspešna zaštita od takvih činova eksploatacije.

94 Svi staratelji trebaju podupirati i podsticati decu i omladinu da se razvijaju i donose odluke na osnovu potpunih informacija, uzimajući u obzir prihvatljive rizike i detetovo starosno doba, te u skladu sa detetovim razvojnim kapacitetima.

95 Države, agencije i ustanove, škole i druge službe u zajednici trebaju preduzeti odgovarajuće mere da osiguraju da deca koja su zbrinuta u alternativnom smeštaju ne budu stigmatizovana tokom ili nakon takvog smeštaja. Te mere trebaju uključivati napore da se na najmanju meru svede identifikacija deteta u smislu da se to dete prepoznaje kao neko o kome se drugi staraju u okviru alternativnog zbrinjavanja.

96 Sve mere disciplinovanja i kontrole ponašanja koje predstavljaju mučenje, okrutno, nehumano ili ponižavajuće ponašanje, uključujući držanje u zatvorenom prostoru ili izolaciji ili bilo koje druge oblike fizičkog ili psihičkog nasilja koje mogu ugroziti detetovo telesno ili mentalno zdravlje, moraju se strogo zabraniti u skladu sa međunarodnim propisima o ljudskim pravima. Države trebaju preduzeti sve neophodne mere da spreče takve prakse i da osiguraju da takvo ponašanje bude kažnjivo zakonom. Ograničavanje kontakata sa članovima detetove porodice i drugim osobama koje imaju posebnu važnost za dete nikada se ne bi trebalo koristiti kao sankcija.

97 Upotreba sile ili sputavanje bilo koje prirode ne sme se odobriti osim ako je to zaista nužno za očuvanje detetovog telesnog i mentalnog integriteta ili telesnog i mentalnog integriteta neke druge osobe, u skladu sa zakonom i na razuman i srazmeran način te uz poštovanje temeljnih prava deteta. Sputavanje pomoću opojnih sredstava i medikamentata treba se zasnivati na terapijskim potrebama i ne sme se

OPŠTI USLOVI (II)

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...zabranjuje i sankcioniše sve oblike nasilja nad decom, i da li obavezuje pružaoce usluga zbrinjavanja da osiguraju relevantnu obuku i podizanje svesti kod staratelja?

...obavezuje pružaoce usluga zbrinjavanja da osiguraju postupke za evidentiranje i reagovanje na slučajeve nasilja nad decom zbrinutom u alternativnom smeštaju, te da li predviđa snošenje odgovornosti?

...zahteva od pružatelja usluga zbrinjavanja da osiguraju da staratelji budu obučeni tehnikama nenasilne deeskalacije i prikladnom korištenju fizičkog sputavanja kada je takvo sputavanje nužno?

...naglašava obaveze evidentiranja slučajeva fizičkog sputavanja i potrebu da pružatelji usluga zbrinjavanja prikladno odgovore na takve slučajeve i prate ih?

...uspostavlja regulatorni okvir koji osigurava otvorene i nepristrasne postupke za podnošenje žalbi i nezavisno nadziranje jednog takvog sistema?

...osigurava da pružatelji usluga zbrinjavanja pomognu svakom detetu koje podnosi žalbu, na primer tako što će osigurati podršku od strane "osobe od poverenja" tokom čitavog procesa?

nikada upotrebljavati bez sprovedene evaluacije i izdavanja recepta od strane specijaliste.

98 Zbrinutoj deci treba ponuditi pristup osobi od poverenja kojoj se deca mogu poveriti u uslovima potpune poverljivosti. Tu osobu treba imenovati nadležni organ uz saglasnost deteta kojeg se to tiče. Dete treba informisati da zakonski ili etički standardi mogu eventualno zahtevati povredu poverljivosti u određenim okolnostima.

99 Zbrinuta deca trebaju imati pristup poznatom, delotvornom i nepristrasnom mehanizmu kojima mogu prijaviti svoje žalbe ili brige u vezi sa tretmanom ili uslovima zbrinjavanja. Takvi mehanizmi trebaju uključivati inicijalne konsultacije, povratne informacije, implementaciju i dalje konsultacije. U ovaj proces trebaju biti uključene mlade osobe sa ranijim iskustvom zbrinjavanja, pri čemu njihovom mišljenju treba dati potrebnu težinu. Ovaj proces trebaju sprovoditi kompetentne osobe obučene za rad sa decom i omladinom.

100 Kako bi se afirmisao detetov osećaj sopstvenog identiteta, knjiga o detetovom životu u koju će se unositi odgovarajuće informacije, slike, lični predmeti i uspomene o svakom koraku detetovog života treba se voditi uz detetovo učešće i treba se učiniti dostupnom detetu tokom čitavog njegovog odnosno njenog života.

B. ZAKONSKA ODGOVORNOST ZA DETE

101 U situacijama kada su detetovi roditelji odsutni ili nisu u stanju da donose svakodnevne odluke u najboljem interesu deteta, i kada je detetovo zbrinjavanje u alternativnom smeštaju naređeno ili odobreno od strane nadležnog upravnog ili pravosudnog organa, određena imenovana osoba ili nadležna ustanova dobiće zakonsko pravo i obavezu da donosi takve odluke umesto roditelja, uz pune konsultacije sa detetom. Države trebaju osigurati uspostavljanje mehanizma za imenovanje takvog pojedinca ili ustanove.

102 Takvu zakonsku odgovornost trebaju dodeljivati nadležni organi i ona se treba direktno nadzirati od strane tih organa ili preko formalno akreditovanih subjekata, uključujući nevladine organizacije. Odgovornost za radnje predmetnog pojedinca ili ustanove treba biti na organu koji ih je imenovao.

103 Osobe kojima se poveri takva zakonska odgovornost trebaju biti uvažene osobe sa relevantnim znanjem o pitanjima dece, sposobnošću da direktno rade sa decom, razumevanjem eventualnih posebnih i kulturnih potreba dece koja će im biti poverena. Ove osobe trebaju dobiti odgovarajuću obuku i stručnu podršku o tom pogledu. One trebaju biti u poziciji da mogu nezavisno i nepristrasno donositi odluke koje su u najboljem interesu predmetnog deteta i koje promovišu i štite dobrobit svakog deteta.

104 Uloga i konkretne odgovornosti imenovane osobe ili ustanove trebaju uključivati sledeće:

- (a) Osiguravanje da se prava deteta štite i naročito da dete ima odgovarajuće staranje, smeštaj, zdravstvenu zaštitu, mogućnosti za razvoj, psihosocijalnu podršku, obrazovanje i jezičku podršku,
- (b) Osiguravanje da dete ima pristup zakonskom i drugom zastupanju tamo gde je to potrebno, uz konsultacije sa detetom tako da organi koji donose odluke u obzir uzmu detetovo mišljenje, te savetovanje i informisanje deteta o njegovim odnosno njenim pravima,
- (c) Doprinošenje pronalaženju stabilnog rešenja koje je u najboljem interesu deteta,
- (d) Osiguravanje veze između deteta i raznih organizacija koje tom detetu pružaju usluge,
- (e) Pomaganje detetu u pronalaženju svoje porodice,
- (f) Ukoliko se vrši povratak u porodicu ili ponovno spajanje sa porodicom, osiguravanje da se to vrši u najboljem interesu deteta,
- (g) Pomaganje detetu da održava kontakt sa svojom porodicom, kada je to prikladno.

1. Agencije i ustanove odgovorne za formalno zbrinjavanje

105 Zakonodavstvom treba propisati da sve agencije i ustanove moraju biti registrovane i ovlaštene za rad od strane službi socijalne zaštite ili drugih nadležnih organa, kao i da nepoštovanje tih zakonskih odredbi predstavlja zakonom kažnjiv prekršaj. Ovlašćenje trebaju izdati i redovno vršiti provere nadležni organi na osnovu kriterijuma koji trebaju pokriti, najmanje, ciljeve agencije ili ustanove, njeno funkcionisanje, zapošljavanje osoblja i njegove kvalifikacije, uslove zbrinjavanja i finansijske resurse i upravu.

106 Sve agencije i ustanove trebaju imati pismene izjave o svojoj politici i praksama, koje trebaju biti u skladu sa ovim Smernicama i kojima se jasno definišu njihovi ciljevi, politike, metode i standardi koji se primenjuju kod zapošlja-

litike, metode i standardi koji se primenjuju kod zapošljavanja, praćenja, nadziranja i evaluacije kvalifikovanih i odgovarajućih staratelja kako bi se osiguralo ispunjavanje definisanih ciljeva.

107 Sve agencije i ustanove trebaju izraditi kodeks ponašanja osoblja, usklađen sa ovim Smernicama, kojim se definiše uloga svakog stručnog lica, a naročito odgajatelja, i kojim se predviđa jasan postupak prijavljivanja u slučaju navoda o nepropisnom ponašanju bilo kojeg člana tima.

108 Oblici finansiranja zbrinjavanja ne smeju nikada biti takvi da podstiču bespotrebno zbrinjavanje deteta ili njegov produženi ostanak u nekom aranžmanu zbrinjavanja koji organizuje ili pruža neka agencija ili ustanova.

109 Potrebno je voditi sveobuhvatnu i ažurnu evidenciju o administriranju usluga alternativnog zbrinjavanja, uključujući detaljan dosije o svoj zbrinutoj deci, zaposlenom osoblju i finansijskim transakcijama.

110 Evidencija o zbrinutoj deci treba biti kompletna, ažurna, poverljiva i zaštićena, te treba sadržati informacije o njihovom prijemu i odlasku, kao i o obliku, sadržaju i detaljima zbrinjavanja svakog deteta, zajedno sa svim odgovarajućim identifikacijskim dokumentima i drugim ličnim informacijama. Informacije o detetovoj porodici trebaju biti unesene u detetov dosije kao i u izveštaje zasnovane na redovnim evaluacijama. Ova evidencija treba pratiti dete kroz čitav period alternativnog zbrinjavanja i trebaju je koristiti ovlašćena stručna lica koja su trenutno odgovorna za staranje o tom detetu.

111 Gore navedena evidencija može se detetu staviti na uvid, kao i roditeljima ili starateljima, u okvirima detetovih prava na privatnost i poverljivost, a prema potrebi. Potrebno je osigurati odgovarajuće savetodavne usluge pre, tokom i nakon ostvarivanja uvida u evidenciju.

112 Za sve usluge alternativnog zbrinjavanja potrebna je jasna politika o čuvanju poverljivosti informacija koje se odnose na dete, i svi vaspitači trebaju biti upoznati sa njom i postupati u skladu sa njom.

113 Kao stvar dobre prakse, sve agencije i ustanove trebaju

AGENCIJE, USTANOVE I STARATELJI

Ovim Smernicama opisan je regulatorni okvir koji naglašava odgovornost Države za odobravanje, praćenje i odgovornost pružatelja usluga zbrinjavanja, ustanova za zbrinjavanje i pojedinačnih staratelja

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...osigurava postupak odobravanja agencija i ustanova za pružanje usluga zbrinjavanja, uključujući obavezu dostavljanja politika o zapošljavanju, ponašanju i praćenju osoblja, standardima zbrinjavanja i postupcima za prijavljivanje nepropisnog ponašanja?

...obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguravaju ažurno vođenje evidencije, da čuvaju poverljivost te evidencije, te da olakšavaju pristup toj evidenciji od strane dece, ako je to potrebno?

...određuje minimalne standarde za zapošljavanje kako bi se osigurali prikladni radni uslovi, adekvatno plaćanje, a time i motivacija i privrženost radnom mestu staratelja i drugog osoblja?

...uspostavlja kriterijume kojima se osigurava da pružatelji usluga zbrinjavanja održavaju standarde zbrinjavanja kroz lični razvoj staratelja i obuku o relevantnim pitanjima, na primer o zakonodavstvu o dečijoj zaštiti, dečijim pravima, prikladnoj upotrebi ograničavanja slobode, pitanjima dečijeg razvoja i deci sa razvojnim poteškoćama?

ASORTIMAN MOGUĆNOSTI ZBRINJAVANJA

Poštovanje principa nužnosti i prikladnosti i potreba za zasebnim odlučivanjem za svaki pojedinačni slučaj vode diskusiji o potrebi za čitavim asortimanom mogućnosti alternativnog zbrinjavanja kako bi se osigurala potrebna fleksibilnost za odgovaranje na različite potrebe.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...propisuje proaktivan plan za razvoj, podsticanje i podršku veće dostupnosti i korišćenja hraniteljstva i drugih oblika zbrinjavanja zasnovanog na porodici?

...osigurava da je razvoj sistema hraniteljskog zbrinjavanja adekvatan potrebama zajednice i shodno tome zasnovan na zajednici?

...omogućava relevantne i istinske konsultacije sa hraniteljima i organizacijama za hraniteljsko staranje koje će osigurati informacije i uticaj na razvoj odgovarajuće politike?

...osigurava da ustanove za institucionalno zbrinjavanje pružaju prikladno individualizovano zbrinjavanje, u okviru malih grupa, uz dovoljan broj kvalifikovanog osoblja kako bi se osigurali odgovarajući standardi zbrinjavanja?

...predviđa relevantne zaštitne mehanizme kako bi se osiguralo da se institucionalno zbrinjavanje koristi samo onda kada je potrebno, te da li zabranjuje pružaocima usluga zbrinjavanja da aktivno traže kandidate za zbrinjavanje, na primer u cilju osiguravanja vlastitog finansiranja?

sistematski osigurati da, pre zapošljavanja, vaspitači i drugo osoblje koje je u direktnom kontaktu sa decom treba proći odgovarajuću i sveobuhvatnu proveru u smislu ispunjavanja uslova za rad sa decom.

114 Uslovi rada, što uključuje novčanu naknadu za rad, vaspitača zaposlenih u agencijama i ustanovama trebaju biti takvi da maksimalno doprinose motivaciji, zadovoljstvu poslom i dugotrajnom ostanku na radnom mestu, te time i na opredeljenost vaspitača da svoju ulogu vrše na najprikladniji i najdelotvorniji način.

115 Svim vaspitačima potrebno je osigurati obuku o pravima dece bez roditeljskog staranja i o posebnoj ugroženosti dece u naročito teškim situacijama, kao što su hitno zbrinjavanje ili zbrinjavanje izvan područja uobičajenog boravka. Isto tako je potrebno osigurati da vaspitači budu osetljivi prema pitanjima kulture, socijalnim pitanjima, te pitanjima pola i vere. Države takođe trebaju osigurati adekvatne resurse i kanale za priznavanje napora koje ulažu ova stručna lica kako bi se kvalitetnije implementirale ove odredbe.

116 Obuka o odgovarajućem radu sa problematičnim ponašanjem, uključujući tehnike za rešavanje sukoba i sredstva za prevenciju činova povređivanja i samo-povređivanja, treba se osigurati za sve starateljsko osoblje zaposleno u agencijama i ustanovama.

117 Agencije i ustanove trebaju osigurati da, kada god je to potrebno, vaspitači budu pripremljeni da mogu raditi sa decom sa posebnim potrebama, naročito onom koja žive sa HIV/AIDS-om ili drugom hroničnom ili mentalnom bolešću, kao i sa decom sa fizičkim ili psihičkim poteškoćama.

2. Hraniteljstvo

118 Nadležni organ ili agencija trebaju osmisliti sistem, i trebaju u skladu sa njim obučavati odgovarajuće članove osoblja, za procenjivanje potreba deteta i sparivanje tih potreba sa sposobnostima i resursima potencijalnih hranitelja, kao i za pripremanje svih uključenih u proces za sam čin zbrinjavanja.

119 Na svakoj lokaciji treba identifikovati skup akreditovanih hranitelja koji mogu deci pružiti staranje i zaštitu uz

istovremeno održavanje veza sa porodicom, zajednicom i kulturnom grupom.

120 Posebne usluge pripreme, podrške i savetovanja za hranitelje trebaju se razviti i učiniti dostupnim starateljima u redovnim intervalima, pre, tokom i nakon zbrinjavanja.

121 Staratelji bi trebali imati, unutar agencija za hraniteljsko zbrinjavanje ili drugih sistema koji su angažovani na radu sa decom bez roditeljskog staranja, priliku da se njihov glas čuje i da ostvare uticaj na politiku.

122 Treba podsticati osnivanje udruženja hranitelja koja mogu pružiti važnu međusobnu podršku hraniteljima i doprineti razvoju praksi i politika.

C. Institucionalno zbrinjavanje

123 Ustanove koje pružaju institucionalno zbrinjavanje trebaju biti male i organizovane na osnovu prava i potreba deteta, u okruženju koje treba izgledati što je sličnije moguće porodici ili maloj grupi. Njihov opšti cilj treba biti da pružaju privremeno zbrinjavanje i da aktivno doprinose detetovoj reintegraciji u porodicu ili, ukoliko to nije moguće, da osiguraju stabilno zbrinjavanje deteta u alternativnom porodičnom okruženju, što prema potrebi može uključivati usvojenje ili praksu kafale u islamskom pravu.

124 Potrebno je preduzeti mere kako bi, u situacijama gde je to neophodno i prikladno, dete kome jedino treba zaštita i alternativno zbrinjavanje moglo biti smešteno odvojeno od dece koja su predmet sistema krivičnog pravosuđa.

125 Nadležni državni ili lokalni organ treba uspostaviti rigorozne procedure skrininga kako bi se osiguralo da u takve ustanove budu primljena samo ona deca kojima je takvo zbrinjavanje potrebno.

126 Države trebaju osigurati da u uslovima institucionalnog zbrinjavanja bude dovoljan broj vaspitača koji omogućava posvećivanje individualizovane pažnje i koji detetu prema potrebi pruža priliku da se veže za nekog konkretnog vaspitača. Pored toga, vaspitači trebaju biti raspoređeni u ustanovi na takav način da mogu uspešno implementirati namere i ciljeve ustanove i osigurati zaštitu dece.

127 Zakonima, politikama i propisima treba zabraniti re-

grutovanje i privlačenje dece radi zbrinjavanja u institucionalnom smeštaju od strane agencija, ustanova ili pojedinaca.

D. Inspekcija i monitoring

128 Agencije, ustanove i stručna lica koji se bave pružanjem usluga zbrinjavanja trebaju biti odgovorni nekom konkretnom javnom organu, koji sa svoje strane treba osigurati, između ostalog, česte inspekcije koje se sastoje od najavljenih i nenajavljenih obilazaka, a obuhvataju razgovor sa osobljem i decom i posmatranje osoblja i dece.

129 U meri u kojoj je to moguće i potrebno, funkcije inspekcije trebaju uključivati i komponentu obuke i izgradnje kapaciteta pružatelja usluga zbrinjavanja

130 Države trebaju osigurati uspostavljanje nezavisnog mehanizma za monitoring, uz posvećivanje potrebne pažnje Principima vezanim za status nacionalnih institucija u pravcu promovisanja i zaštite ljudskih prava (Pariški principi). Mehanizam monitoringa treba biti lako dostupan deci, roditeljima i onima koji su odgovorni za decu bez roditeljskog staranja. Funkcije mehanizma monitoringa trebaju uključivati:

- (a) Konsultacije u uslovima privatnosti sa decom u svim oblicima alternativnog zbrinjavanja, obilazak starateljskih okruženja u kojima deca žive i preduzimanje istraga o svakoj navodnoj situaciji povrede dečijih prava u tim okruženjima, po žalbi ili na vlastitu inicijativu,
- (b) Preporuke relevantnih politika odgovarajućim organima u cilju unapređenja postupanja sa decom lišenom roditeljskog staranja i osiguravanja da to postupanje bude u skladu sa većinom nalaza istraživanja o dečijoj zaštiti, zdravlju, razvoju i staranju,
- (c) Dostavljanje predloga i opažanja u vezi sa nacrtima zakonodavnih akata,
- (d) Davanje nezavisnog doprinosa procesu izveštavanja u skladu sa Konvencijom o pravima deteta, uključujući periodične izveštaje države prema Komitetu za prava deteta u vezi sa implementacijom ovih Smernica.

E. Podrška za period nakon zbrinjavanja

131 Agencije i ustanove trebaju imati jasnu politiku i sprovoditi usaglašene postupke u vezi sa planiranim i neplaniranim okončavanjem svog rada sa decom kako bi osigurale prikladnu podršku nakon zbrinjavanja i/ili kasnije kon-

PRIPREMA I PODRŠKA ZA ŽIVOT NAKON ZBRINJAVANJA

Prepoznajući brojne izazove sa kojima se suočavaju mlade odrasle osobe koje napuštaju neki vid zbrinjavanja, ove Smernice nude okvir podrške radi pripreme za napuštanje zbrinjavanja uz stalnu podršku za period nakon zbrinjavanja.

DA LI NACIONALNA POLITIKA ...

...predviđa potrebu za pravovremenim planiranjem za napuštanje zbrinjavanja, sprovedenu uz konsultacije sa detetom?

...obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju da deca koja se spremaju da napuste zbrinjavanje imaju pristup relevantnom formalnom i stručnom obrazovanju, obuci o životnim veštinama i druge prilike u skladu sa njihovim aspiracijama za nezavisnu budućnost?

...osigurava dodeljivanje konkretnih resursa, na primer dodeljivanje namenski imenovane osobe za podršku koja će decu voditi i savetovati kroz pripreme za napuštanje zbrinjavanja i kroz period nakon napuštanja zbrinjavanja?

...podržava potrebu ustanova za alternativno zbrinjavanje da koriste politiku «otvorenih vrata» u odnosu na osobe koje napuštaju zbrinjavanje, odnosno da se te osobe mogu vratiti radi posete i održavanja kontakta sa bivšim vaspitačima kao izvorima dalje podrške?

trolne aktivnosti. Tokom čitavog perioda zbrinjavanja, trebale bi sistematski nastojati da dete pripreme da stekne samostalnost i da se u potpunosti integriše u zajednicu, naročito kroz sticanje društvenih i životnih veština koje se snaže učešćem u životu lokalne zajednice.

132 Procesom prelaska iz zbrinjavanja u period nakon zbrinjavanja treba u obzir uzeti detetov pol, starosno doba, zrelost i posebne okolnosti, te u proces uključiti savetovanje i podršku, naročito radi izbegavanja eksploatacije deteta. Decu koja napuštaju zbrinjavanje treba podsticati da uzmu učešća u planiranju svog života nakon zbrinjavanja. Deca sa posebnim potrebama, kao što su deca sa poteškoćama, trebaju uživati pomoć odgovarajućeg sistema podrške kojim se osigurava, između ostalog, izbegavanje nepotrebnog institucionaliziranja. Potrebno je kroz podsticaje navoditi kako javni tako i privatni sektor da zapošljavaju mlade iz različitih formi zbrinjavanja, a naročito mlade sa razvojnim poteškoćama.

133 Posebni naponi trebaju se uložiti da se svakom detetu, kad god je to moguće, dodeli jedna specijalizovana osoba koja može olakšati ostvarivanje njegove odnosno njene nezavisnosti po napuštanju zbrinjavanja.

134 Za period nakon zbrinjavanja dete treba pripremiti što je prije moguće nakon smeštaja, a u svakom slučaju znatno pre nego što dete napusti okruženje zbrinjavanja.

135 Za mlade osobe koja napuštaju zbrinjavanje treba kroz obrazovanje o životnim veštinama osigurati stalne prilike za obrazovanje i obuku za rad kako bi im se pomoglo da postanu finansijski nezavisne i ostvaruju vlastite prihode.

136 Mladim ljudima je takođe potrebno osigurati pristup socijalnim, pravnim i zdravstvenim uslugama, zajedno sa odgovarajućom finansijskom podrškom, u periodu napuštanja zbrinjavanja i nakon tog perioda.

VIII. PRUŽANJE ZBRINJAVANJA ZA DECU IZVAN ZEMLJE UOBIČAJENOG BORAVKA

A. ZBRINJAVANJE DETETA U INOSTRANSTVU

137 Ove Smernice trebaju se primenjivati na sve javne i privatne subjekte i sve osobe uključene u aranžmane kojima se dete šalje na zbrinjavanje u zemlju koja nije zemlja detetovog uobičajenog boravka, bilo da se radi o medicinskom lečenju, privremenom prihvatanju, kratkotrajnom smeštaju ili bilo kojem drugom razlogu.

138 Države kojih se to tiče trebaju osigurati da neko imenovano telo bude odgovorno za određivanje konkretnih standarda koje treba ispuniti, naročito u vezi sa kriterijumima za odabir staratelja u zemlji domaćinu i kvalitetom zbrinjavanja i kasnijih kontrolnih aktivnosti, i da bude odgovorno za nadgledanje i praćenje funkcionisanja takvih procesa.

139 Da bi se osigurala odgovarajuća međunarodna saradnja i zaštita dece u takvim situacijama, Države se podstiču da ratifikuju ili pristupe Haškoj konvenciji od 19.10.1996. godine o nadležnosti, merodavnom pravu, prihvatanju, provođenju i saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i mera za zaštitu dece.

B. PRUŽANJE ZBRINJAVANJA ZA DETE KOJE JE VEĆ U INOSTRANSTVU

140 Ove Smernice kao i sve druge relevantne međunarodne odredbe trebaju se primenjivati na sve javne i privatne subjekte i sve osobe koje su uključene u aranžmane namenjene detetu kojem je potrebno zbrinjavanje tokom boravka u zemlji koja nije njegova odnosno njena zemlja uobičajenog boravka, iz bilo kojeg razloga.

141 Deca bez pratnje i razdvojena deca koja su već u inostranstvu trebaju u načelu uživati isti nivo zaštite i staranja kao deca državljani zemlje u kojoj se nalaze.

142 Prilikom određivanja prikladnog zbrinjavanja, potrebno je za svaki slučaj pojedinačno uzeti u obzir raznolikost

DECA U INOSTRANSTVU

Ove Smernice naglašavaju da deca izvan zemlje uobičajenog boravka trebaju uživati isti nivo staranja i zaštite kao i državljani zemlje u kojoj se to dete nalazi.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...osigurava da su carinski i imigracijski službenici adekvatno obučeni da mogu odgovoriti na potrebe dece u inostranstvu sa nužnom senzitivnošću?

...predviđa sisteme za sistematsko upućivanje između relevantnih i zainteresovanih agencija i odeljenja, kao što su imigracija, socijalni rad i policija?

...predviđa imenovanje odgovorne odrasle osobe ili agencija da zastupa i podržava dete tokom procesa odlučivanja o zbrinjavanju i/ili imigraciji?

...nastoji osigurati da mogućnosti alternativnog zbrinjavanja za decu u inostranstvu budu prikladne i odnose se s poštovanjem prema detetovom etničkom, kulturnom i verskom poreklu?

...osigurava, putem diplomatskih i drugih istražnih kanala, da se sprovedu odgovarajuće procene rizika pre vraćanja bilo kojeg deteta u zemlju porekla, ili na ponovno spajanje sa porodicom?

...predviđa dovoljne zaštitne mehanizme kojima se osigurava iscrpljivanje mogućnosti za ponovno spajanje deteta sa roditeljima, širom porodicom ili drugim uobičajenim starateljima, prije prihvatanja drugih trajnih rešenja kao što je usvojenje?

i različitost dece bez pratnje ili razdvojene dece (kao što je etničko ili imigrantsko poreklo ili kulturna i verska različitost).

143 Deca bez pratnje ili razdvojena deca, uključujući decu koja su u zemlju stigla neregularnim putem, ne bi u načelu trebala biti lišena slobode samo na osnovu toga što su eventualno prekršila zakon koji reguliše dolazak i boravak na teritoriji te zemlje

144 Deca koja su žrtve trgovine ljudima ne bi trebala biti zadržana kod policije niti bi trebala biti izložena kazni zbog svog prisilnog učešća u nezakonitim aktivnostima.

145 Čim se identifikuje neko dete bez pratnje, Državama se toplo preporučuje da imenuju nekog staratelja ili, tamo gdje je to neophodno, neku organizaciju koja će biti odgovorna za staranje o detetu i dobrobit deteta, da budu uz dete tokom čitavom procesa određivanja statusa i donošenja odluke.

146 Čim se neko dete bez pratnje ili razdvojeno dete zbrine, treba uložiti sve osnovano moguće napore da se pronađe detetova porodica i ponovno uspostave porodične veze, tamo gde je to u najboljem interesu deteta i gde neće ugroziti osobe uključene u taj proces.

147 Kako bi pomogla u planiranju budućnosti deteta bez pratnje ili razdvojenog deteta na način koji najbolje štiti prava tog deteta, predmetna Država i organi socijalne zaštite trebaju uložiti sve osnovano moguće napore da dobiju dokumentaciju i informaciju potrebne za vršenje procene detetovog rizika i društvenih i porodičnih uslova u njegovoj odnosno njenoj zemlji uobičajenog boravka.

148 Deca bez pratnje ili razdvojena djeca ne smeju biti vraćeni u svoju zemlju uobičajenog boravka:

- (a) Ako, nakon procene rizika i sigurnosti, postoje osnovi za sumnju da su detetova sigurnost i zaštita u opasnosti,
- (b) Osim ako, prije samog povratka, odgovarajući staratelj, kao što je roditelj, drugi rođak, drugi odrasli staratelj, vladina agencija ili ovlašćena agencija ili ustanova u zemlji porekla, pristaje i u stanju je da preuzme odgovornost za dete i pruži detetu prikladno zbrinjavanje i zaštitu,
- (c) Ako, iz drugih razloga, to nije u najboljem interesu te dece, u skladu sa procenom nadležnih organa.

149 Imajući na umu gore navedene ciljeve, potrebno je afirmisati, jačati i povećavati saradnju između Država, regija, lokalnih organa vlasti i udruženja civilnog društva.

150 Potrebno je predvideti delotvorno uključivanje konzularne službe ili, ako to nije moguće, zakonskih zastupnika zemlje porekla, kada je to u najboljem interesu deteta i kada to neće ugroziti dete ili njegovu odnosno njenu porodicu.

151 Oni koji su odgovorni za dobrobit deteta bez pratnje ili razdvojenog deteta trebaju olakšati redovnu komunikaciju između deteta i njegove odnosno njene porodice, osim ako se to protivi detetovim željama ili ako se može pokazati da to nije u njegovom odnosno njenom najboljem interesu.

152 Smeštaj u cilju usvojenja ili kafale u islamskom pravu ne treba smatrati prikladnom inicijalnom mogućnošću za dete bez pratnje ili razdvojeno dete. Države se podstiču da ovu mogućnost uzmu u razmatranje samo nakon što se iscrpe naponi na određivanju lokacije detetovih roditelja, šire porodice ili uobičajenih staratelja.

IX. ZBRINJAVANJE U KRIZNIM SITUACIJAMA

A. PRIMJENA SMJERNICA

153 Ove Smernice trebaju se nastaviti primenjivati u kriznim situacijama koje nastanu iz prirodnih nepogoda ili katastrofa izazvanih od strane čoveka, uključujući međunarodne i lokalne oružane sukobe, kao i stranu okupaciju. Pojedincima i organizacijama koji žele da rade u ime dece bez roditeljskog staranja u kriznim situacijama toplo se preporučuje da rade u skladu sa ovim Smernicama.

154 U takvim okolnostima, Država ili organi koji imaju *de facto* vlast u predmetnoj regiji, međunarodna zajednica i sve lokalne, državne, strane i međunarodne agencije koje pružaju ili nameravaju pružati usluge usmerene na decu trebaju posvetiti posebnu pažnju:

- (a) Da osiguraju da svi subjekti i osobe uključene u zadovoljavanje potreba dece bez pratnje ili razdvojene dece imaju dovoljno iskustva i da budu dovoljno obučeni,

snalažljivi i opremljeni da bi to mogli raditi na prikladan način,

- (b) Da razviju, prema potrebi, privremeno i dugoročno zbrinjavanje zasnovano na porodici,
- (c) Da se služe institucionalnim zbrinjavanjem samo kao privremenom merom dok se ne razvije zbrinjavanje zasnovano na porodici,
- (d) Da zabrane osnivanje novih ustanova za institucionalno zbrinjavanje čija je namena da pružaju istovremeno zbrinjavanje velikim grupama dece na trajnoj ili dugoročnoj osnovi,
- (e) Da sprečavaju prekogranično raseljavanje dece, osim u okolnostima opisanim u stavu 159 u nastavku,
- (f) Da propišu da je saradnja u nastojanjima da se pronađe porodica i izvrši reintegracija deteta obavezna.

Sprečavanje razdvajanja

155 Organizacije i organi vlasti trebaju učiniti sve da spreče razdvajanje dece od njihovih roditelja ili primarnih staratelja, osim ako to ne zahtevaju najbolji interesi deteta, te trebaju osigurati da njihove radnje ne bi nenamerno podsticale na razdvajanje porodice time što pružaju usluge ili koristi samoj deci umesto porodicama

156 Razdvajanje koje iniciraju roditelji deteta ili drugi primarni staratelji treba sprečiti:

- (a) Osiguravanjem da sva domaćinstva imaju pristup osnovnoj hrani i medicinskim potrepštinama, kao i drugim uslugama, uključujući obrazovanje,
- (b) Ograničavanjem razvoja mogućnosti institucionalnog zbrinjavanja i restrikcijom njihovog korištenja na one situacije gde su takva rešenja apsolutno nužna.

B. ARANŽMANI ZBRINJAVANJA

157 Zajednice treba podržavati kako bi igrale aktivnu ulogu u praćenju i reagovanju na probleme u zbrinjavanju i zaštiti sa kojima se deca susreću u svome lokalnom kontekstu.

158 Potrebno je podsticati zbrinjavanje unutar detetove vlastite zajednice, uključujući hraniteljsko usvajanje, jer to osigurava kontinuitet u socijalizaciji i razvoju.

DECA U KRIZNIM SITUACIJAMA

Ove Smernice trebaju se primenjivati u svim kriznim situacijama i njima se naglašava primarni cilj pronalaženja i ponovnog spajanja dece sa njihovim porodicama u najvećoj mogućoj meri pre odlučivanja na bilo kakvo drugo trajno rešenje.

DA LI NACIONALNA POLITIKA...

...zahteva od domaćih i međunarodnih agencija koje pružaju humanitarnu pomoć da imaju jasne politike u vezi sa pružanjem holističke podrške porodicama i zajednicama, kao i nužnog zbrinjavanja i zaštite dece?

...garantuje državni nadzor nad registracijom razdvojene dece kojim se osigurava da prikupljeni podaci budu zaštićeni kao poverljivi i da njihova primarna namena bude da olakšaju ponovno spajanje?

...osigurava razvoj prikladnog asortimana mogućnosti zbrinjavanja zasnovanih na zajednici koje su u stanju zadovoljiti, u svakom pojedinačnom slučaju, različite potrebe dece za koju ponovno spajanje sa porodicom nije moguće?

...predviđa dovoljne zaštitne mehanizme kojima se osigurava iscrpljivanje svih mogućnosti za ponovno spajanje dece sa njihovim porodicama pre opredeljivanja za druga trajna rešenja, kao što je usvojenje?

159 Pošto deca bez pratnje ili razdvojena deca mogu biti izložena povećanoj opasnosti zlostavljanja i izrabljivanja, potrebno je predvideti praćenje i pružanje konkretne podrške starateljima kako bi se osigurala zaštita te dece.

160 Decu u kriznim situacijama ne bi trebalo preseljavati u drugu zemlju osim zemlje njihovog uobičajenog boravka radi alternativnog zbrinjavanja osim ako je to na privremenoj osnovi i iz prinudnih zdravstvenih, medicinskih ili sigurnosnih razloga. U tom slučaju, to treba biti što je moguće bliže njihovom domu, decu treba pratiti roditelj ili staratelj kojeg dete poznaje, i potrebno je usvojiti jasan plan za povratak.

161 Ukoliko se reintegracija sa porodicom pokaže nemogućom u nekom prikladnom roku ili se smatra suprotnom najboljim interesima deteta, potrebno je predvideti stabilna i definitivna rešenja, kao što je kafala u islamskom pravu ili usvojenje; ukoliko ni to nije moguće, potrebno je razmotriti druge dugoročne mogućnosti, kao što je hraniteljsko zbrinjavanje ili odgovarajuće institucionalno zbrinjavanje, uključujući male domske zajednice i druge aranžmane za život pod nadzorom.

C. PRONALAZAK I REINTEGRACIJA PORODICE

162 Identifikacija, registracija i dokumentiranje dece bez pratnje ili razdvojene dece su prioriteta u bilo kojoj kriznoj situaciji i trebaju se sprovesti što je brže moguće.

163 Aktivnosti registracije trebaju sprovesti, ili se trebaju sprovesti pod njihovim direktnim nadzorom, državni organi i izričito ovlašćeni subjekti kojima je poverena odgovornost i koji imaju potrebno iskustvo za taj zadatak.

164 Poverljiva priroda prikupljenih podataka treba se poštovati i treba uspostaviti sisteme za sigurno prosleđivanje i čuvanje informacija. Informacije se trebaju razmenjivati samo između ovlašćenih agencija radi pronalaženja porodice, reintegracije sa porodicom i zbrinjavanja.

165 Svi koji su uključeni u pronalaženje članova porodice ili primarnih zakonskih ili običajnih staratelja trebaju raditi u okviru jednog koordinisanog sistema, služeći se standardizovanim obrascima i međusobno kompatibilnim postupcima kad god je to moguće. Oni trebaju osigurati da dete i

druge zainteresovane osobe ne budu ugrožene njihovim radnjama.

166 Validnost odnosa i potvrda spremnosti deteta i članova porodice koji se trebaju ponovno spojiti mora se verifikovati za svako dete. Ne sme se preduzeti nijedna radnja koja može otežati konačnu reintegraciju porodice, kao na primer usvojenje, promena imena ili premeštanje na mesta udaljena od verovatne lokacije porodice, sve dok se ne iscrpe svi napori na pronalaženju porodice.

167 Potrebno je izraditi i na siguran način voditi odgovarajuću evidenciju svakog zbrinjavanja deteta kako bi se u budućnosti moglo olakšati ponovno spajanje sa porodicom.

KORISNI LINKOVI

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta (UNCRC):

- Kompletan tekst konvencije: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>
- Verzija prilagođena deci: http://www.unicef.org/voy/media/rights_leaflet.pdf
- Pronadite tekst UNCRC na svom jeziku na: http://www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html

Afrička povelja o pravima i dobrobit deteta

http://www.africa-union.org/Official_documents/treaties_%20Conventions_%20Protocols/A.%20C.%20ON%20THE%20RIGHT%20AND%20WELF%20OF%20CHILD.pdf

Preporuka Saveta Evrope Rec(2005)5 o pravima dece koja žive u ustanovama za institucionalno zbrinjavanje

<http://www.coe.int/familypolicy> (odaberite 'children in residential institutions'; dostupno na engleskom, ruskom, grčkom, poljskom, estonskom i srpskom jeziku)

Standardi Quality4Children (Q4C) - <http://www.quality4children.info>

Savet Evrope i SOS Children's Villages International: «Deca i omladina koja žive u ustanovama i drugim vidovima zbrinjavanja – Otkrijte koja su Vaša prava»-

http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/News/enfants%20institution/text%20flyer_en.asp

SOS Children's Villages International - <http://www.sos-childrensvillages.org>

SOS Dečija sela Srbija - <http://sos-decijasela.rs/>

Međunarodni socijalni servis - <http://www.iss-ssi.org/>

NVO grupa za Konvenciju o pravima deteta - <http://www.childrightsnet.org/>

Mreža za informisanje o dečijim pravima (Child's Rights Information Network - CRIN) - <http://www.crin.org>

Mreža za bolje zbrinjavanje - <http://crin.org/bcn/>

Fond Ujedinjenih nacija za decu (UNICEF) - <http://www.unicef.org>

Mreža za bolje zbrinjavanje i UNICEF: Priručnik za merenje pokazatelja za decu smeštenu u formalni oblik zbrinjavanja

<http://www.crin.org/docs/formal%20Care%20Guide%20FINAL.pdf>

Ovaj projekat je nastao uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj ovog projekta je isključiva odgovornost Fondacije SOS Dečija sela Srbija i ne predstavlja nužno stavove Evropske Unije.

**SOS CHILDREN'S
VILLAGES**

A loving home for every child

**СОС ДЕЧИЈА
СЕЛА
СРБИЈА**

